

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״נ מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

האשה נקנית פרק ראשון קידושין

כ"ט.

עין משפט
ג' מצוה

דש א ממי פ"ד מהל
ענין ה"ב
ש"ה ב ד ממי פ"ד
מהל ע"ד הלכה ג
ש"ה ממי פ"ד מהל
ממנה ה"ב קטנ
ענין קטן טו"ש ע"ד
דמ טע"ז
ש"ו ו ממי פ"ד מהל
מהל ה"ב קטנ ענין
כמ טו"ש ע"ד סי' כט
ש"ה ז ממי פ"ד מהל
ממנה ה"ב קטנ
ענין קטן טו"ש ע"ד סי'
ט טע"ז
ש"ו ב ממי פ"ד מהל
מהל ה"ב קטנ ענין
כמ טו"ש ע"ד סי' כט
ענין קטן טו"ש ע"ד
דמ טע"ז
ש"ה ז ממי פ"ד מהל
מהל ה"ב קטנ ענין
כמ טו"ש ע"ד סי' כט
ענין קטן טו"ש ע"ד
דמ טע"ז
ש"ה ז ממי פ"ד מהל
מהל ה"ב קטנ ענין
כמ טו"ש ע"ד סי' כט
ענין קטן טו"ש ע"ד
דמ טע"ז

עד שימשוך. צ"ס: משכו. הדין טפח של הקדש
מיד הגזר צמנה: ולא הספיק לפרותו. כלומר למד דמיו לגזר:
נותן מאתים. דכי איך נזרות הקדש איך האיל ולא נתן
המעוט: לא יאה כח הדין בו. שאם משכו מיד הדין ישלם כל
מעוטו דקנאו צמניה וברשותו הוא
דול: נתן את המעות:
מתנ' כל מצות האב בו. גנמי
מפרש כלולה ממתי: שהזמן גרמא.
שהזמן גורם לה שתצא: חוץ מכל
תקף. פלג הראש: וב"ה תשחית.
פלת זקן: וב"ה תטמא. דכהניס:
גנמי' א' נימא דמייחב ברא
למיעבד לאבא. והכי משמע כל
מצות שהן מלווה על אצו נשים
פטורות צמניה: איש אמו ואביו
תיראו ונתן באן שנים. לנשים הוא
אומר: המוטלות (ע"ז) ע"ה האב.
כגון הן דמפרש צמניה ללמדו
תורה ולמלו ולפדותו ה' כלעיס
אם צבור הוא ולהשיאו אשה וכולו
לין ואיל מקרא: אף אהשיבו בנהר.
שמה פירוט צמניה ומטעו וסתתן
אם אין יודע לטוט: ליטמות ס"ד.
והלא ישכ ולא למדו כלום: בא"ז
ללמדו ליטמות. דכיון לאין לו
אומנות וחסר לחמו ילך צמנה
דרכים וליטמות את הנשים: כאשר
צוה אותו. ולא את סרה: מייחב
איהו. כשיגדל: אשבחו מיד. לאצרהס
נאמר כן: אינו א"א אשון זירו.
שהא מהיר זכריו דכר וטהג מיד
וטהג לזכות: תיפדה תפדה בו.
כלומר קמי ציה (ה) תפדה: ואיהו
מנאין ד"א מייפדה. איהי' אמו מנין
צמנה מעוה לפדות את ציה דכיון
דלנותו שלל המזן גרמא הוא
צמי קרא למעוה: פדות את
עצמו. כשהוא צבור ולא פלחו אצו:
ואיהו מנאין ד"א מייחב. נהי
לציה אצו מעוה לפדות דכמי
כצור צנין איהא אציה תפדה נפשה
כשגדל דהא קרינן אציה תפדה
אלמא מצוה אצרה מני רמא
והן מצות עשה שאין הזמן גרמא
היא: כ"ה שאחרים בו. האב:
הוא פדות. שלל פלחו אצו:
כל

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה תפדה
וכי קרי גיה תפדה:
(ז) ת"פ ד"ה אצו וכי
צמניה הריבא דקא
יהי:

הגהות מהר"ב

דא ת"פ ד"ה אצו בו
דקרי אצו דמי אציה
אצו ו"ה אין בו.
לנגדל למחול מלח אין
ע"ה הסוגיא דגיטין
ע"ש וד"ק:

ליקוטי רש"י

לא יאה כח הדין
המור. כל הדין המור
יכול למור בו כל זמן שלא
משיט הקטנות אצל אל
משך לא יכול למור וכל
שן אלו שכן כהקדש
לדמי' כמ טע"ז כהקדש
ולא להרע כמ (גיטין כג).
וע"ה זכר אצו אציה
יוד' וז' מניע ללכל
ענין וצמניה אצל אצו
אין עשה עליו כח אצל
שער עשה (בראשית י'
ד) וע"ה קרא גזול כמי
ממתיי' ליה כח שס
לא מלו אצו חייב למלו את
עלמו (שבח קל"ה) שיה
מצותו ע"ה אצו. מנת
פתימו של אב זה יהיה
על אצו שנת ומלח טו
עליו (במכות טו).

משכו במאתים ולא הספיק וכו' נותן מאתים מ"ש לא יאה כח
הדין המור מהקדש. ולא"ת מיוק ליה מטעם דלמיתרו
לגזיה כמסירתו להדין וכיון דמשכו צמניה אינו יכול למור בו
ו"ל כיון דצמנות היה כמו הכא שלא היה קצור שצמנה השער לא
הי' כמסירה להדין וקשה דלמור

צמק יש נוחלין (ב"ב דף קל"ג:) גבי
צנו של יוסף בן יעוור ולאשכח
מרגמא אמרה ליה דצמנה זיל
מוכרה לגזר דהקדש ולא תשימא
את דלמירה לגזיה כמסירה להדין
ואמאי הא שומא צמנות הוא אם
יאמר לתת פסחה משהו ו"ל דכר
שאין שוממו ידועה כגון מרגמא
גומר דעמו' אפי' תשוה יומר שהרי
כמו כן נוסק שמה שיה פסוח אצו
י"ל דהס' כשס' אותה צמנות משויה
מתכוין לומר להקדש א"כ שייך לומר
אמירתו לגזיה כמסירתו להדין אצל
הכא לא נתכוין לומר כלל כשמכו
צמניה שכן היה שיה צמנה שעה
ולא שייך אמירתו לגזיה כמסירה
להדין: א"א הדין א"א בני
שפרע קאי. וכיון דהדין אינו יכול
למור בו צלל מי שפרע היכא דיהיב
לו דמי כמו כן הקדש לא יחזור בו
וקשה דלמור פרק הניקין (גיטין ד' ב').
דימתי הדין כי כהקדש ולא מיקנו אלא
צמפסי (ה) דקא יחייב דמי לימני
אציה חל אי' לין וקטן יכול למור בו
איך ימני יכל' למור צמנה שלא
יהא כח הדין ממור מנת הקדש
ואמאי והא כהדין נמי איכא צמי
שפרע ו"ל דלל דמי דהס' גבי ימני
מדלוריית' דינס כהדין וא"כ אינס
קונים: צלל משיה אלא שייפ' כמניס
כמס' לעשות כהקדש שיה קונים
בצפ' הילך צמקוס הפסד' של
יתומים אוקימנא דלינא אע"ג דהדין
קאי צמי שפרע כמי שלא יהיה כח
הדין מרובה משלחן ולא יצאו לדי
הפסד ע"י תקנת כמניס כי לולי
התקנה היו חורים צמ' אפי' צללו
המעוט כיון שלל מנת אצל הקדש
דמדלוריית' הוא דמקני צמפס'
אצל רבנן תקנו משיה להרוקן שלא
יהא כח הדין ממור מנת הקדש
וכיון דהדין אינו יכול למור בו
אלא א"כ מקנל עליו מי שפרע
נוקמה אציה צמקוס עליו וכל הקדש
למור בו כלל כיון שקיבל הקדש:

אתו ו"א אותה. ו"א למ"ל קרא
מיפוק ליה דלנות עשה
שהזמן גרמא הוא שמינול צמניה
ללמור ויהא פטורות ו"ל כיון דמיוס
השמיני והלאה אין לה הפסק לאו
זמן גרמא הוא אלא דלמ"ל אציה
שהזמן גרמא הוא דלמ"ל מלן אלא
ציוס דלמ"ל צמק הערל (ימנה)
דף ע"ג.) ו"ל דלמ"ל כמ"ד הס'ס
דמילה שלל צמנה נהגה צין ציוס
צין צללה: ו"א איהי' מנא אן ד"א
מייחב' למיפדה נפשה דכתיב
תפדה תיפדה. ואם תמלך מיפוק ליה
משוס דכמי כל צבור צנין תפדה
למשמע צנין ולא צמנות ו"ש לומר דס"ד צבור צנין אצו חייב לפדות ולא נקצה אצל הנקצה תפדה הכל מודין
כל

עד שימשוך ויחזיק (ב) משכו במנה ולא הספיק
לפרותו עד שעמד במאתים נותן מאתים מאי
מעמא (א) ונתן הכסף וקם לו משכו במאתים
ולא הספיק לפרותו עד שעמד במנה נותן
מאתים מאי מעמא (א) לא יאה כח הדין המור
מהקדש פדאו במאתים ולא הספיק למושכו
עד שעמד במנה נותן מאתים מאי מעמא
(א) ונתן הכסף וקם לו פדאו במנה ולא הספיק
למושכו עד שעמד במאתים במה שפרה פרוי
ואין נותן אלא אמו ה"נ נימא לא יאה
כח הדין המור מהקדש אצו הדין לאו
במי שפרע קאי: מתנ' כל מצות הבן על
האב אנשים חייבין ונשים פטורות וכל מצות
האב על הבן אחד אנשים ואחד נשים
חייבין (ז) וכל מצות עשה שהזמן גרמא
אנשים חייבין ונשים פטורות וכל מצות עשה
שלא הזמן גרמא אחד האנשים ואחד הנשים
חייבין (ז) וכל מצות לא תעשה בין שהזמן
גרמא בין שלא הזמן גרמא אחד האנשים
ואחד הנשים חייבין (ח) חוץ מכל תקיף וכל
מצות הבן על האב אילומא כל מצות
דמייחב ברא למיעבד לאבא נשים פטורות
והתניא (א) איש אין לי אלא איש אשה מנין
כשהוא אומר איש אמו ואביו תיראו הרי
כאן שנים אומר רב יהודה ה"ק כל מצות הבן
המוטלות על האב לעשות לבנו אנשים חייבין
ונשים פטורות תנינא דא"ר דת"ר (א) האב חייב
בבנו למולו ולפרותו וללמדו תורה ולהשיאו
אשה וללמדו אומנות ו"א אף להשיאו במים
רבי יהודה אומר כל שאינו מלמד ס"ד אלא
כאילו מלמדו ליטמות: למולו מגלך דכתיב
(ז) וימל אברהם את יצחק בנו (והיכא דלא
מהליה אביו מייחב בו דינא למימהליה
דכתיב (ז) המול לכם כל זכר (והיכא דלא
מהליה בו דינא מייחב איהו למימהל נפשיה
דכתיב (ח) וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכתרה איהו מגלך דלא
מייחבא דכתיב (א) כאשר צוה אותו אלהים (א) אותו ולא אותה אשכחן מיד
לדורות מגלך תנא דבי ר' ישמעאל כל מקום שנאמר צו אינו אלא זירח מיד
ולדורות זירוח דכתיב (א) וצו את יהושע והזקרו ואמצהו מיד ולדורות דכתיב (ב) מן
היום אשר צוה ה' והלאה לדורותיכם: לפדותו: מגלך דכתיב (ב) כל צבור בניך
תפדה (והיכא דלא פרקה אביו מייחב איהו למפרקה (ב) דכתיב (ב) פדה (ב) תפדה
ואיהו מגלך דלא מייפדה דכתיב תיפדה תפדה כל שמצוה לפדות את עצמו
מצוה לפדות את אחרים וכל שאינו מצוה לפדות את עצמו (א) אינו
מצוה לפדות אחרים ואיהו מגלך דלא מייחבא למיפדה נפשה דכתיב
תפדה תיפדה כל שאחרים מצווים לפדותו מצוה לפדות את עצמו
וכל שאין אחרים מצווים לפדותו אין מצוה לפדות את עצמו ומנין שאין
אחרים מצווים לפדותו דאמר קרא (א) כל צבור בניך תפדה בניך ולא בנותיך
(א) תנו רבנן (ב) הוא לפדותו ובנו לפדותו הוא קודם לבנו רבי יהודה אומר בנו
קודמו שזה מצותו על אביו וזה מצות בנו עליו אמר רבי ירמיה הכל מודין
למשמע צנין ולא צמנות ו"ש לומר דס"ד צבור צנין אצו חייב לפדות ולא נקצה אצל הנקצה תפדה הכל מודין
כל

שהוא אומר ליתן לא שיה אפר שהוא נותן אלא יתן. ואיכא מ"ד אמירתו לגבוי כמסירתו
להדין אמרי' במה שהיו יכול למסור. אבל מה שאינו נתח יור לא היה אפי' הקדשו מיד קודש
ומ"ה אצטרך משכו דהא אפי' אין המעות ניירו דמתייב בחן. מ"ה נקט פדאו כמאחיס לסבדא דילן להודיע שנתן המעות
ולסבדא אחרונא להודיע שהמעות בדרשותו ונתנו וה"ה אפי' לא נתנו אם הם נתח יור דאמירתו לגבוי כמסירתו
להדין. ולפירושא קמא משוס סיפא נקט ליה כשהוקדש דוקא כשתן מעות אין הגובר חזר אבל לא נתן מעות חזר:
הכא נמי נימא. דהא דעיל אצ"ג דאין קנין הקדש במשיה אמרי' לתועלת הקדש קדמה. הנא כמי אצ"ג קנין הקדש
בכא דלמ"ל דלא קנה משוס לא יאה כח הדין: אטו. לומר וכו' הדין שיה חזר בו והא אם חזר
הוא יקבל עליו מי שפרע הילכך גזר לא יחזור בו וקנה הפרה שהיו תורה וכתה לו שיקנה בכסף וממילתו נקט כל
הוא יקבל עליו מי שפרע הילכך גזר לא יחזור בו וקנה הפרה שהיו תורה וכתה לו שיקנה בכסף וממילתו נקט כל
הוא יקבל עליו מי שפרע הילכך גזר לא יחזור בו וקנה הפרה שהיו תורה וכתה לו שיקנה בכסף וממילתו נקט כל
הוא יקבל עליו מי שפרע הילכך גזר לא יחזור בו וקנה הפרה שהיו תורה וכתה לו שיקנה בכסף וממילתו נקט כל
הוא יקבל עליו מי שפרע הילכך גזר לא יחזור בו וקנה הפרה שהיו תורה וכתה לו שיקנה בכסף וממילתו נקט כל
הוא יקבל עליו מי שפרע הילכך גזר לא יחזור בו וקנה הפרה שהיו תורה וכתה לו שיקנה בכסף וממילתו נקט כל

הוא אומר ליתן לא שיה אפר שהוא נותן אלא יתן. ואיכא מ"ד אמירתו לגבוי כמסירתו
להדין אמרי' במה שהיו יכול למסור. אבל מה שאינו נתח יור לא היה אפי' הקדשו מיד קודש
ומ"ה אצטרך משכו דהא אפי' אין המעות ניירו דמתייב בחן. מ"ה נקט פדאו כמאחיס לסבדא דילן להודיע שנתן המעות
ולסבדא אחרונא להודיע שהמעות בדרשותו ונתנו וה"ה אפי' לא נתנו אם הם נתח יור דאמירתו לגבוי כמסירתו
להדין. ולפירושא קמא משוס סיפא נקט ליה כשהוקדש דוקא כשתן מעות אין הגובר חזר אבל לא נתן מעות חזר:
הכא נמי נימא. דהא דעיל אצ"ג דאין קנין הקדש במשיה אמרי' לתועלת הקדש קדמה. הנא כמי אצ"ג קנין הקדש
בכא דלמ"ל דלא קנה משוס לא יאה כח הדין: אטו. לומר וכו' הדין שיה חזר בו והא אם חזר
הוא יקבל עליו מי שפרע הילכך גזר לא יחזור בו וקנה הפרה שהיו תורה וכתה לו שיקנה בכסף וממילתו נקט כל
הוא יקבל עליו מי שפרע הילכך גזר לא יחזור בו וקנה הפרה שהיו תורה וכתה לו שיקנה בכסף וממילתו נקט כל
הוא יקבל עליו מי שפרע הילכך גזר לא יחזור בו וקנה הפרה שהיו תורה וכתה לו שיקנה בכסף וממילתו נקט כל
הוא יקבל עליו מי שפרע הילכך גזר לא יחזור בו וקנה הפרה שהיו תורה וכתה לו שיקנה בכסף וממילתו נקט כל
הוא יקבל עליו מי שפרע הילכך גזר לא יחזור בו וקנה הפרה שהיו תורה וכתה לו שיקנה בכסף וממילתו נקט כל
הוא יקבל עליו מי שפרע הילכך גזר לא יחזור בו וקנה הפרה שהיו תורה וכתה לו שיקנה בכסף וממילתו נקט כל

הגהות וציונים

א צ"ל וצמקוס בפשיה
(כ"ה בבב"א וברפ"ס
ובראשונים) (ב) צ"ל
דמתי תפדה תפדה
(מהרש"ל) ומני דפרי'
דכתיב פדה תפדה.
וכ"ה ג' ו"ש ע"י ציון
(הבא) וברפ"ס ש"א
תפדה קרי בהו
תפדה וכה בקלוש
וראשונים: (ג) צ"ל
תפדה תפדה (ברפ"ס)
ועי' מהרש"ל ומרש"א
והג"ר שמה מודעי.
והר"ב ליתא תיבת
(כ"ה) (ז) איהו מיתר
(ש"ל) וכה ברפ"ס:
(ח) צ"ל תפדה (ש"ל):
(ו) יש להוסיף תתת
(א"ה) (ז) צ"ל יבולת
(ב"ש): (ח) יש להוסיף
מהם (ה"ר) שמה
(מערס):

תוס' ר"י הוקן

מרגינתא ואמטייה לגובר
דהקדש ואמרי' ליה
דביתורו לא תשימתי את
דאמריה לגבוי כמסירה
להדין: עד שימשוך.
במטלטלין והזיק
הפיק. משכו. חפץ של
הקדש שהגובר ממנה:
ליתן המעות:
ונתן חפץ. גבי הקדש
כתיב שאין אדם קונה מן
הקדש אלא בכסף:
משכו במאתים. איכא
משך דמפרש מן דבר
כלום אלא ששאל לגובר
כמנה כסף חתן ילי זה
החפץ ואמר לו הגובר
במאתים ועמד ומשכו.
אבל אם אמר לו מאתים
אתן לך איני יכול
לחזור בו אצ"פ שלא
משך דאמירתו לגבוי
כמסירתו להדין.
והעיקר דלא אמרי'
אמירתו לגבוי וכי אלא
במה שהיו נותן לגבוי
כגון שיר זה עולה
בדאמרי' כיצד אמירתו
לגבוי וכי אבל מה

האשה נקנית פרק ראשון קידושין

ש"ט א מ"י פ"א
מלכות כ"ט
ה"כ א סג עין קמ
טו"ש י"ד פ"ק סג ע"ה
טו:

ש"י ב מ"י ט"ה
ש"י ג מ"י ט"ה
טו"ש ט"ה ע"ה
ש"י ד מ"י ט"ה
מ"ה ט"ה
ע"ש י"ד טו"ש
רמ"ה ט"ה
ש"ב ה' מ"י ט"ה
סג טו"ש
ש"ב ו' מ"י ט"ה
סג טו"ש
ש"ב ז' מ"י ט"ה
סג טו"ש
ש"ב ח' מ"י ט"ה
סג טו"ש
ע"ש ט' מ"י ט"ה
סג טו"ש

(א) לעיל דף יג: וז"ל,
(ב) ועי' מ"י טו"ש ע"ה ד:
(ג) ד"ה סג, (ד) חוספסא
דמזכות פ"ו ה"ג ע"ש,
(ד) כריתו כ"ה, (ה) מכלתא
פ' פ"ה, (ו) לקמן ל',
(ז) חוספסא דמזכות פ"ו
ה"ג, (ח) מנחות ק"ה,
(ט) כ"ב קמ"ו כריתו ה':
מ"ה ט"ה ט: כ"ה ה' ד:
מנחות ד: סוכה ה' מ"ה,
יומא פ"ה: כ"ג ק"ה,
(כ) גיטין פ"ה: (ל) יומא
ד ג.

הגהות הב"ח

(ב) רש"י ד"ה כמזכה
וכי' דלן זה אונסה
ללקוחות
(ג) ד"ה דלא ממיקם
וכי' ולממס את בנימס
קרי' ביה ולממס וכי'
לממס אחרים ס"ד
ואח"כ מ"ה הוא הא"כ:
(ג) תוס' ד"ה וז"ל וכי'
יאלמנו לו פדה וכי'
יאלמנו לו אין:

תורה אור השלם

(א) ופ"ק תמור תפדה
בשה ואם לא תפדה
וערפתו בל כבוד בנד
תפדה ולא יראו פני
ר"ק: ושם ה"כ
(ב) ולקחתם אתם את
בנימס לר"ב
בשה
בשה
בשה
בשה
(ג) ויקרא משא א"ל
ישראל ויאמר אל"הם
שמעו ישראל את
הק"ה ואת ה'שפטים
אשר אב"ה
באונ"ה היום ולקחתם
אתם ולקחתם
לע"הם: וז"ל ה"ה

הגהות וצינונים

(א) צ"ע בכמורה ע"א
ד"ס ל"ה הם איפכא
(ב) ש"ס ד"ה ור"כ
וכי' תמצא ישוב נכון על
קריאתו [את] (ג'ליון):
(ג) א"א וז"ל וי"ע
ומצ"ה (ג'ליון): [א] צ"ל
ל"כ"ה ולא כח"כ
(ד) צ"ל
ומצ"ה (רש"י):
בדפוס: (ה) בדפוס:
ש"ס צ"ל אב"ה
(דמזכות) [ומצות] בני
ע"ה (התיקון) הוא
מפ"ה: (ו) צ"ל לו
ב"הן א"ה
בש"ר קודם (בא"ה):

ליקוטי רש"י

מ"ה דכתיב בתורה.
כ"ה פ"ה ה"ה ט"ה
ז"ל ל"ה ממנ"ל ל"ה
[בכ"ה פ"ה].
ממשעדי שהי' שע"ה
של כ"ה ק"ה וי"ע דק"ה
ש"ה על א"ה ל"ה
ממנ"ל ש"ה ש"ה
נכ"ס ל"ה ש"ה
ח"ה פ"ה ל"ה מ"ה

ואז"ל כהן ופריף דהו משעבדי. כלומר צנני חרי פריק ליה
לצריה שאם היה פודה עצמו צנני חרי לא היה פודה
צנו ממשעבדי דמייירי שנשעבדו קודם שנוגד הכן ולכן מקדים פדיון
צנו ואין כהן אונסה ללקוחות דמנות צנו עליו יומר מנמות גופו

כל היכא דליכא אלא חמש סלעים * הוא
קודם לבנו מאי טעמא מצוה דגופיה עדיפא
כי פליגי היכא דאיכא חמש משועבדים
וחמש בני חורין ר' יהודה סבר * מלוה
דכתיב בתורה ככתובה בשטר דמאי * בהני
חמש פריק לבריה ואז"ל כהן * ופריף ליה
לחמש משועבדים לדידיה ורבנן סברי מלוה
דכתיב באורייתא לאו ככתובה בשטר דמאי
והילכך מצוה דגופיה עדיף * ת"ד לפדות את
בנו ולעלות לרגל * פודה את בנו ואחר כך
עולה לרגל ר' יהודה אומר עולה לרגל
ואח"כ פודה את בנו * שזו מצוה עוברת וזו
מצוה שאינה עוברת בשלמא לר' יהודה
כדקאמר טעמא אלא רבנן מאי טעמיהו
דאמר קרא * כל בכור בניך תפדה והדר לא
יראו פני ריקם * ת"ר מנין שאם היו לו
החמשה בנים מחמש נשים * שהייב לפדות
כולן ת"ל * כל בכור בניך תפדה פשיטא
בפטר רחם תלא רחמנא מהו דתימא נילף
בכור בכור מנחלה מה להלן ראשית אונס אף
כאן ראשית אונס קמ"ל: * למדור תורה:
מג"ן דכתיב * ולמדתם אותם את בניכם
והיכא דלא אגמריה אב"ה * מיחייב איהו
למיומרו נפשיה דכתיב * ולמדתם איהי מג"ן
דלא מיחייבא דכתיב * ולמדתם ולמדתם
* כל שמצווה ללמוד מצווה ללמד וכל שאינו
מצווה ללמוד אינו מצווה ללמד ואיהי מג"ן
דלא מיחייבה למילף נפשה דכתיב ולמדתם
ולמדתם כל שאחרים מצווין ללמוד מצווה ללמד את עצמו וכל שאין אחרים
מצווין ללמדו אין מצווה ללמד את עצמו ומנין שאין אחרים מצווין ללמדו
דאמר קרא ולמדתם אותם את בניכם ולא בנויתכם ת"ר * הוא ללמוד
ובנו ללמוד * הוא קודם לבנו ר' יהודה אומר * אם בנו זריו וממולח * ותלמודו
מתקיים בידו בנו קודמו כי הוא דרב יעקב ברבי אחא בר יעקב
שדריה אב"ה לקמיה דאב"ה כי אתא חזיה דלא הוה מיוחדן שמעתיה
א"ל אנא עדיפנא מינך תוב את דאזיל אנא שמע אב"ה דקא הוה אתי
הוה ההוא מוזיק בי רבנן דאב"ה דכי הוה עיילי בתרין אפי' ביממא הוה
מותוקי אמר להו לא ליתבי ליה אינש אושפיזא אפשר דמתרוש ניסא
על בת בהווא בי רבנן אידמי ליה כתנינא דשבעה רישותיה כל כרעיה
דכרע נתר חד רישיה אמר להו למחר אי לא איתרתיש ניסא סכניתין * ת"ך
ללמוד תורה ולישא אשה ילמוד תורה ואח"כ ישא אשה ואם א"א לו
בלא אשה ישא אשה ואח"כ ילמוד תורה * אמר רב יהודה אמר שמואל
הלכה נושא אשה ואח"כ ילמוד תורה ר' יוחנן אמר ריחיים בצוארו ויעסוק
בתורה * ולא פליגי הא לן והא להו: משתבה ליה רב חסדא לרב הונא
בדרב המנונא דאדם גדול הוא א"ל כשיבא לידך הביאהו לידו כי אתא
חזיה דלא פריס סודרא א"ל מאי טעמא לא פריסת סודרא א"ל דלא נסיבנא
אהררינהו לאפיה מיניה א"ל חזי דלא חזית שנה ולא נשא אשה כל ימיו בעבירה
הונא למעמיה דאמר * בין עשרים שנה ולא נשא אשה כל ימיו בעבירה
בעבירה סלקא דעתך אלא אימא כל ימיו בהרהור עבירה אמר רבא
וכן תנא דבי ר' ישמעאל עד כ' שנה יושב הקב"ה ומצפה לאדם מתי
ישא אשה כיון שהגיע כ' ולא נשא אומר תיפח עצמותיו אמר רב חסדא
האי דעדיפנא מחבראי דנסיבנא בשיטתו ואי הוה נסיבנא בארביסר
הוה

דידה. כל שאחרים.
שהאב מצווה לפדותו.
חמש משועבדים.
ששעבד יעקב אהר
שנולד ראובן ויש ביד
ראובן סלעים בני חורין
לפדותו: תנוק: לפדות
ולעלות. כלומר ואין בידו
כדאי לזה ולזה ששה
מצות אלו ארבע הוצאה
לפדות צורך חמש סלעים
לכ"ה ולעלות צורך ששה
להוצאת הרך: עולה
לרגל. במעוה שבידו
ובשחמנא דוד יפדה בנו
מפני שהיא מצוה שאינה
עוברת. והלכה כרבנן
והביא זה הר"ה במתיר:
שכבול"ס פ"א אבל
בשאר מצות מדו ליה לר'
יהודה דטעמא קאמר.
ושמע"י מיהא דבשאר
מילי בעיד מצוה עוברת
ברישא לר"ב ה"ל.
ויבאר זה כמורד ק"ן
פ"ק בתכ"ה הכיאר:
ואם א"א. א. שיעור מתכ"ה
ע"ה: אה לן. פי בני ככל
שהולכים חוץ לעירם
ללמוד תורה אין צרכי
הבית מוטלין צרכי אחר
הילכך ישא אשה ואח"כ
ילמוד תורה. אבל בני
ארץ ישראל שלומדים
תורה במקומם אם ישאו
אשה תחלה צרכי הבית
מוטלים עליהם ותבטל.
ומתברא דהכי פירוש
הא לן שיעורו מתכ"ה
ע"ה: ואלו הוה שמתוך
שהם חפצים בתורה אין
צרכי מתכ"ה עליהם.
והשתא לא פליגי שמואל
וד' יוחנן עם הברייתא וכן
נראה מפי הר"ם פ"א
[מלכות ח"ת]:

החוקק
תוס' ר"ה חוקק
דידה. כל שאחרים.
שהאב מצווה לפדותו.
חמש משועבדים.
ששעבד יעקב אהר
שנולד ראובן ויש ביד
ראובן סלעים בני חורין
לפדותו: תנוק: לפדות
ולעלות. כלומר ואין בידו
כדאי לזה ולזה ששה
מצות אלו ארבע הוצאה
לפדות צורך חמש סלעים
לכ"ה ולעלות צורך ששה
להוצאת הרך: עולה
לרגל. במעוה שבידו
ובשחמנא דוד יפדה בנו
מפני שהיא מצוה שאינה
עוברת. והלכה כרבנן
והביא זה הר"ה במתיר:
שכבול"ס פ"א אבל
בשאר מצות מדו ליה לר'
יהודה דטעמא קאמר.
ושמע"י מיהא דבשאר
מילי בעיד מצוה עוברת
ברישא לר"ב ה"ל.
ויבאר זה כמורד ק"ן
פ"ק בתכ"ה הכיאר:
ואם א"א. א. שיעור מתכ"ה
ע"ה: אה לן. פי בני ככל
שהולכים חוץ לעירם
ללמוד תורה אין צרכי
הבית מוטלין צרכי אחר
הילכך ישא אשה ואח"כ
ילמוד תורה. אבל בני
ארץ ישראל שלומדים
תורה במקומם אם ישאו
אשה תחלה צרכי הבית
מוטלים עליהם ותבטל.
ומתברא דהכי פירוש
הא לן שיעורו מתכ"ה
ע"ה: ואלו הוה שמתוך
שהם חפצים בתורה אין
צרכי מתכ"ה עליהם.
והשתא לא פליגי שמואל
וד' יוחנן עם הברייתא וכן
נראה מפי הר"ם פ"א
[מלכות ח"ת]:

חשק שלמה
על תוס' ר"ה חוקק

(א) אולי צ"ל ששעבד יעקב
קודם שנוגד האזין ויש פ"ה
יעקב ה' סלעים ג"ה לפדות
ראובן וכן ועי' תוס' ד"ה
ואז"ל מש"כ בס"ר.

דלי יתיב צנו חרי משום פדיון דדידה חו לא מייפיק צנו דשמא שיעוד הלכות קודם ללידת צנו. * א"ה ככתובה בשטר. ולי יתיב צנו חרי בשטר פדיון צנו חו לא מייפיק איהו דלתינ לא מ"ה טרף לקוחות [שם ט"ה].

מתפרש האי לישנא בכל דוכתא. ואיהי מנא לן דלא מחייבא למול את בנה. וכי תימא למה לי קרא, תיפוק לי דהא מצות עשה שהזמן גרמא היא, דמילה ביום ולא בלילה ונשים פטורות⁶⁹⁸, איכא למימר דהתם הוא במצוה דנפשה, אבל הכא במצוה דבנה ה"א דמחייבא, דלא גרעה מב"ד דמחייבי למימהליה⁶⁹⁹, להכי איצטריך קרא למיפטר דכתיב אותו ולא אותה. ומי שמכניסו לברית, זה מחייב לברוכי אקב"ו להכניסו בבריתו של א"א כדאי במסכת שבת⁷⁰⁰, הלכך אי אבוה מהיל ליה מברך לה אבוה, ואי ב"ד מהיל ליה אינהו מברכי לה, ואי איהו מהיל נפשיה איהו גופיה מברך לה⁷⁰¹, וזה פשוט.

תנו רבנן הוא לפדות ובנו לפדות הוא קודם לבנו ור' יהודה אומר בנו קודמו. והלכתא כרבנן. אי"ר ירמיה הכל מודים היכא דליכא אלא חמש פלעים הוא קודם לבנו דמצוה דגופיה עדיף כי פליגי היכא דאיכא חמש פלעים משועבדים. פי' שמכר אחר שנתחייב בפדיון עצמו⁷⁰², ואישתעבדו נכסי

הראב"ה למס' שבת סי' רעט שגדולי הקהל או שליח ציבור מברכין, וראה שם בהערה בשם גאונים הסוברים כך, וכ"כ המאירי בשם הגאונים והסכים עמם, וע' ברא"ש שהביא בשם רב האי גאון שב"ד המלין, הכל מברכין, אבל דעת הרב ברצלוני והרא"ש דאין מברכים כלל, וכ"ד הרמב"ם פ"ג מהל' מילה ה"א, והביא דיש מי שהורה שהב"ד או אחד מן העם מברכין, וכ"כ הראב"ד, אלא שכ' שנוהגין שהסנדק מברך, וכן הביא הנמוקי' בשם י"א, ובפסקי ריא"ז כתב דהמהול מברך כיון שהוא שליח ב"ד. וע"ע בהגה"מ שם, וטור יו"ד ריש סי' רסה וברמ"א שם סעיף א, שו"ת רע"א ח"א סי' מב וס' נהר מצרים הל' מילה אות טו. 701 כ"כ הראב"ה שם. 702 מ"ש רבנו שמכר, לכאורה קאי עליו עצמו, דהא עליה קאי רבנו בכל הדיבור ולא על אביו, וא"כ הא פשוט שמכירתו הוא אחר שנתחייב, דהא כבר מבין ל יום נתחייב, ונראה לומר דהמכירה צריכה להיות אחר שהגדיל הוא ונתחייב הוא בפדיון עצמו, ולא מהני מה שמכר אביו קודם, כיון דכעת נתחדש חיוב חדש דנפשיה, והם שני חיובים נפרדים, ומשו"ה אם מכר לפני שהגדיל לא חל שעבוד דפדיון עצמו אנכסים אלו, וראה בס' המצוות לרס"ג מ"ע יד (דף קיט מדה"ס) שהביא בשם הרי"צ גיאור שמנה פדיון בנו ופדיון עצמו לשתי מצוות נפרדות, אלא דא"כ קשה למה כתב רבנו דנשתעבדו למכירי כהונה של בית אביו, הול"ל מכירי כהונה שלו עצמו, וצ"ל דמכירי כהונה לא הוו לכל אדם לחודיה, אלא של משפחות, ומדוקדק מ"ש רבנו, בית אביו, ולא כתב מכירי כהונה של אביו, וע' תוס' בכורות מט, ב,

דינא דהקדש, הדרי לדינייהו וקנו במשיכה, שלא תקנו מי שפרע אלא בגדול שיש לו לעמוד בדיבורו וכ"ש בגזבר, אבל קטן לאו בר הכי הוא, ודינו שלא לקנות אחרים ממנו בכסף ושלא יקבל מי שפרע⁶⁹⁴, וזה אמת ויציב.

מתניתין. כל מצות הבן על האב זכו. בגמרא מפרש לה לכלה מתניתין. והא דקתני לה רבי ליה מתני' הכא, מסתבר לי משום דבמצות המוטלות על האב לעשות לבנו דקתני רישא, תדא מינייהו להשיאו אשה כדמפרש במתניתא, ואיידי דתנא הא תנא אידך⁶⁹⁵.

גמרא. תנינא לה דתנו רבנן. פי' השתא בהאי אוקימתא דאוקי' רב יהודה למתניתין, אשכחן דתנן במתניתין מאי דתנו רבנן במתניתא⁶⁹⁶, ובלאו הכי לא אשכחן לה סמך במשנה, ולא הוה לה עיקר, כההיא דאמרינן בכתובות⁶⁹⁷ אילפא תלי נפשיה באיסקריא, אמר כל מתניתא דמתני' בי רבי חייא ורבי אושעיא ולא פשיטנא לה ממתני', נפילנא מאיסקרייא לארעא, והכי

התוספות, רשב"א, רבנו במהדו"ב, ר"ן ועוד. 694 כע"ז כתבו בתוס', וע' מהדו"ב לרבנו. 695 וכ"כ בפנ"י, וראה שם תרוץ נוסף, וע' תוס' רי"ד ומקנה. 696 וכ"כ המהרי"ט ליישב קושייתו, ע"ש. 697 סט, ב. 698 כ"ה בתוד"ה אותו, ושאר ראשונים. 699 כ"כ הרמב"ן, אר"ז הל' מילה (סי' צו) ור"ן, וע' במקנה שביאר דהא דאמרו דב"ד חייבין למולו, לאו דוקא ב"ד, אלא כל ישראל חייבין למולו, וב"ד הם הממונים על העם להזהירם לקיים המצוות, ולהכי אתא קרא לומר דאשה פטורה מזה, וע' בס' מקראי קדש (לרצ"פ פראנק) פסח ה"א סי' לב, ולכאורה לפ"ז צ"ל דמה דילפינן מהאי קרא, לא קאי דוקא אאמו, אלא אכל נשים דעלמא שפטורות הם ממצוה זו שכל ישראל חייבין בה (ואולי מזה ילפינן דנשים אינן בכלל ערבות), ובתוס' כתבו דסוגיין אתיא כמ"ד דמילה שלא בזמנה נהגת גם בלילה, וכ"כ ביבמות עב, ב, ד"ה אין ובמגילה כ, א, ד"ה דכתיב, והוסיפו שם תרוץ נוסף דהו"א דמצוה שיש בה כרת, חייבות גם אם הזמן גרמא, וע' שעה"מ פי"ב מהל' עכו"ם ה"ג, למודי ה' לימוד קט ופנ"י בסוגיין, וע' במקנה שהביא תרוץ בשם הרמב"ן ורבנו, ונראה דט"ס הוא, והוא תירוץ של תוס' רי"ד, ע"ש, וע' מנ"ח סוף מצוה לב שכ' דלדברי רבנו דבמצוה שהיא מצווה על אחרים אינה פטורה מצד מ"ע שהז"ג, ה"ה דחייבת על שביתת בהמתה, ושם אין מיעוט ע"ז, אבל לדברי תוס' צריכה להיות פטורה, וכ"כ במצוה קיב לגבי שביתת השדה בשביעית. 700 קלו, ב [ושם מבואר רק דאבי הבן מברך, ואולי כתב כן מסברה דנפשיה], וכ"כ תידושי הריטב"א <מוה"ק> - קידושין / יום טוב בן אברהם אשכנזי (ריטב"א) [עמוד 182] {726077}

סימן מב

להרב רבי פאלק אב"ד בשלעזון נ"י

נ"ד שאלתו ביתום שרוצים להכניסו בברית של אברהם אבינו ואבי אביו יהיה המוהל, ורצון רומ"פ שאבי אביו יברך להכניסו, ומתנגדים לנגדו ואומרים להתופס התינוק יברך להכניסו כדכתב הטור והראב"ד והרמ"א (יו"ד סי' רסה ס"א).

נלע"ד דצריכים להבין מה מעליותא בתופס הבן שהוא בברך, הב"י (סי' רסה ד"ה ומ"ש) כתב ושמא היינו משום שהוא כמו שליח בית דין, אם כן משמע דמעיקר הדין ראוי שהבית דין יברכו דעלייהו מוטל למול כדאיתא בפרק קמא דקדושין (דף כ"ט ע"א) והיכי דלא מהליה אבוה מחייבי ב"ד לממהליה והסנדק כמו שליח מהב"ד לברך, א"כ ממילא אם הבית דין אצל הברית והם רוצים לברך, אף שאחר תופס התינוק הם קודמים בברכה זו, וממילא על רומ"פ שהוא מרא דאתרא החיוב למול ומגיע לו הברכה, ויוכל לעשות שליח למי שירצה, אלא דמסתמא אמרינן דהסנדק הוא שליח בית דין אבל מכל מקום אם במפורש עושים שליח לאחר לברך הרשות בידם.

אמנם נראה דאין הפירוש דהסנדק הוא שליח בית דין לברך דלא מצינו ענין שליחות על ברכה ובכל ברכת מצות דמצינו דאחר יכול לברך היינו שהוא יהיה השומע ומוציאו בברכה זו מצד שומע כעונה אבל בלא שמיעה בודאי לא שייך שאחר יברך מצד שליחות, אלא דנראה דכוונתם דהתופס התינוק שהוא בכלל עוסקים בהכנסת הברית, הוא שליח הבית דין על הכנסת הברית ויכול לברך דאם השליח עושה המצוה בשליחות יכול לברך, ועי' מגן אברהם (סי' תל"ב ס"ק ו') דהטעם בכ"מ שהמוהל יברך היינו משום שהוא שלוחו דאב בעשית המצוה ויכול לברך ע"ש, עכ"פ כמו דחזינן דאם האב מכבד למול בנו שהמוהל מברך, הכי נמי היכא דהבית דין עושים שליח להכנסת ברית השליח ההוא מברך קפ"ד.

א"כ י"ל נהי די"ל אם הבית דין אצל הברית ואחר סנדק דיכולים הבית דין לברך, דהם כמו האב שעומד אצל הכנסת בנו לברית שמברך, אבל אינן יכולים לכבד לאחר לברך למי שאינו שלוחם בהכנסת הברית, דלענין ברכה לחוד לא שייך שליחות, וכן אבי הבן אינו יכול לכבד לאחד לימול ולאחר לברך, בענין שלא יהיה בדרך

שהאחר יוציא להמוהל מדין שומע כעונה, דהברכה שייך רק לבעל המצוה או לשלוחו בעשית המצוה, לפ"ז אם מעכ"ת ג"כ אצל הברית יכול לכבד לאבי האב לברך בדרך שישמע מעכ"ת ויכוון אבי האב להוציא למעכ"ת בברכה זו מדין שומע כעונה, אבל אם אין מעכ"ת אצל הברית, לכאורה דוקא הברכה על התופס הבן.

אמנם נ"ל, דמכל מקום צריך טעם להמנהג דסנדק מברך ולא המוהל, דהוא ג"כ שלוחא דבי דינא להכנסת הברית, ובפשטות הוא יותר עיקר דעל הבית דין מוטל למול התינוק אבל אין החיוב למעשה תפיסת הבן על הברכים, דאם מניחין הבן על השולחן ומלין אותו ג"כ המצוה כתיקונה.

ולזה צ"ל כיון דהב"י כ' בשם הר"ר מנוח, דאם האב הוא המוהל לא יברך להכניסו, דלא שייך ב' ברכות על מצוה אחת, ולזה נהי דלא קיי"ל כן מכל מקום בליכא אב ודינן דשלוחא דבית דין יברך, בחרו יותר בתופס הבן ולא להמוהל שלא יברך ב' ברכות.

וא"כ י"ל דזהו במוהל דעלמא אבל באבי האב דלוי שייכות ענין הברכה יותר מאחר, דאף דבמילה לא אמרינן בסוגיא דהיכי דליכא אב דחייב אבי האב למולו, ורק לענין ללמדו תורה אמרינן כן בקדושין (ל ע"א) וילפינן מקרא והודעתם לבניך ולבני בניך, מכל מקום י"ל דלענין ברכת להכניסו הוא שייך יותר, כי הלבוש (סי' רס"ה) כתב דיש מתמיהים למה יברך האב להכניסו, הא המוהל שלוחו, ושלוחו של אדם כמותו, וכיון שהמוהל מברך על המילה מה צורך לאב לברך להכניסו, הרי המילה היא בריתו של אברהם אבינו, וי"מ דברכת להכניסו אינה כלל על המילה רק האב משבח ומברך לד' שמיום ההוא והלאה מוטל עליו עוד מצות אחרות הנגררות אחר המילה, והם שמצוה לפדותו אם הוא בכור וללמדו תורה ולהשיאו אשה, עיי"ש.

וכיון דבכללן הוא ללמדו תורה שזהו חיוב גמור על אבי אב הבן כדאיתא בקידושין, ועיי' בכסף משנה (פ"א מהלכות ת"ת ה"ב) דמחויב אפילו לשכור מלמד ללמוד עם בן בנו, וא"כ להכניסו שייך יותר על אבי האב, גם י"ל דבהכנסת ברית עצמו שייכות יותר על אבי האב מעל אחר,

קפ"ד. אך המקנה (קידושין כט. ד"ה והיכא) כתב, שאין חיוב על הב"ד יותר מכל אחד, אלא כל ישראל מצווים על זה. ומה שנקטו ב"ד, שהם ממונים על הציבור להזהיר את העם.

ומזמתק בזה יותר דברי הלבוש דלהכניסו היינו על הגרירה ממצוה זו ללמוד תורה דזה נגרר מתוך המילה דיזכה למול ערלת לבבו להשכיל בתורה ומצות, וכיון דהחיוב גמור על אבי האב ללמדו תורה ממילא שייכות הברית יותר עליו, שזהו הגורם לכא לשערי התורה. **גם** כיון דבכ"מ אמרינן (יבמות ס"ב ע"ב) בני בנים הם כבנים, יש לו שייכות לזה יותר מאחר, וכמ"ש הבאר שבע בספרו צדה לדרך (פ' בא) באורך על פדיון הבן אם רשאי אבי האב לפדות נכדו, אחר שהאריך דהבית דין או אחר יכולים לפדותו, כתב כל שכן וקל וחומר שאם מת האב קודם הפדיה שיכול אבי אביו לפדותו, שהרי הוא עדיף טפי לפדותו מאחר דבני בנים כבנים, הרי דיש לאבי האב קדימה בפדיה מאחר מטעם דבני בנים וכו' הכי נמי י"ל לענין מילה.

א"כ מכל הלין נראה דעכ"פ אם אבי האב הוא המוהל כיון דשייך עליו גם כן שהוא שליח הבית דין יש לבחור בו יותר לברך מן הסנדק, כן נראה לפי ענ"ד.

ידידו

עקיבא

כי מצינו במתני' סוף פרק ג' דנדרים (דף לא ע"ב) גדולה מילה שאלמלא היא לא ברא הקב"ה עולמו, שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי ואמרינן שם (דף ל"ב ע"א) גדולה תורה שאלמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר אם לא בריתי משמע דאם לא בריתי קאי אתרוויהו על מילה ועל התורה, והנה על התורה הפשט פשוט בריתי יום ולילה דכתיב בו והגית יומם ולילה, אבל על המילה אינה נוהגת בלילה, ובתוס' יו"ט נדרים (פ"ג מ"א) כ' דפסקיה לקרא, אם לא בריתי, אזי יומם ולילה חוקות ש"ו לא שמתי, דהיינו את הכל לא שמתי, והוא דחוק, ויותר נראה דבאמת מילה ותורה שייכים להדדי, וכמ"ש בעוללות אפרים (מאמר שצ"ב) שמילה חצונית היא סיבה למילה פנימית מערלת לב, כשימול ערלת לבבו אז יהי' חדרי לבו פתוחים להבין ולהשכיל עיי"ש, א"כ מילה מבוא למילת הלב להבין ולהשכיל בתורה ומצות, א"כ יש לומר דאם לא בריתי היינו ג"כ מילה דעיי"ז בא לשערי תורה להגות יומם ולילה.

סימן מג

מדאמר (פסחים ל ע"א) קדירות בפסח ישברו ולא מתיר בישון י"ב חודש כמו ביין נסך ע"כ משום דנותן טעם לפגם מותר ודיעבד שרי תוך י"ב חודש, ותירץ דאם נותן טעם לפגם אסור מדינא, א"כ תוך י"ב חודש אסור מדאורייתא בדיעבד, לא סמכינן על היתר זו ואסרינן אחר י"ב חודש אטו תוך י"ב חודש עכ"ד.

ועדיין דבריו צריכים ביאור, דלכאורה קשה בהיפוך להפוסקים דגם לדידן דנותן טעם לפגם מותר מכל מקום בחמץ אסור א"כ יקשה דיפשוט דרב ס"ל נותן טעם לפגם אסור והוי תוך י"ב חודש איסור דאורייתא, דאל"כ אלא נותן טעם לפגם מותר ממילא תוך י"ב חודש מדאורייתא שרי ומדרבנן אסור דיעבד דבחמץ נותן טעם לפגם אסור, והו"ל להתיר בישון י"ב חודש כמו ביין נסך. **אמנם** באמת נ"ל דלא קשיא מידי דלהנך פוסקים דס"ל נותן טעם לפגם אסור, היינו דס"ל דנותן טעם לפגם משהו מיהו הוי, א"כ לרב דמין במינו במשהו, תוך י"ב חודש אסור במינו מדאורייתא, משום הכי אסור אחר י"ב חודש אטו תוך י"ב חודש דאתיא למעבד במינו, ונכון.

קדושין דף כט

טורי זהב

יורה דעה שה פדיון בכור

שפתי כהן

קלף

באר הגולה

עם ציונים מהש"ך

(*) ופדיון אחר זכר
המוזיל, מהר"ל [גלות
פדיון הבן עמוד ספט]:

ציונים ר"מ א

עם ציונים מהש"ך

(ד) דברי עצמו:

(ט) כן הוא בהגהות
מרדכי סוף פרק האשה
[גימטו רמז קמ] וכן כתב
הב"י [עמוד ז' ד"ה כהנא]
בשם [הגהות] סמ"ק
[סימן רמז אות א]:

(טו) פסקי מהרא"י [מקומה
השקן ח"ג] סימן רל"ה:
(י) שם בהגהות מרדכי
ומהר"ל [שם עמוד תל"א]
ותורת הדשו סימן (רס"ט)
[רסח]:

(יח) מהר"ל [שם עמוד טז]:
(יט) אבודרהם [עמוד שני];
מקומה השקן שם כמנהג בני
אוסטריך]:

(כ) [דרכי משה אות י' דעת]
ריב"ש סימן קל"א:

הגהות והערות

[כז] וכן הגיה לקוטי חגר בן
חיים:

[כח] להלן סעיף טו פסק דאין
לכהן גובה ממנועדים,
ועיין ביאור הגר"א שם ס"ק
כט שהאריך בזה:

[כח] כבר הקדמנו בזה אצו
רע"א שם בהגהותיו כאן
ובהשואו על שער המלך
שם. וע"ע אוצר מפרשים
ס"ק יב:

[כט] נוסף ע"פ פתחי משנה
ס"ק כא:

(י) ואם יין בעיר בו'. ובעיר שאין בה יין מצרכין על שער שהכל.
ונראה דבאותן מקומות שאין יין לר"ך לעשות הפדיון קודם זכר
המוזיל על הסעודה, דאלו בתוך הסעודה אין מצרכין על השכר,
מה שאין כן במקום שיש יין עושיין אחר זכר המוזיל: (יא) ואין

האב יבוא לפדות ע"י ידי שליח

וגם אין בית דין פודין אותו
בל"א האב. וזה מדברי שאלה
שנשאל ריב"ש סימן קל"א, י' דהיינו
שהשאל שאלו ח"ל, למה כתב
הרמב"ם [בנדרים י"א] ה' צנוקס פדיון
הבן על פדיון בו', כיון דמזנות פדיון
עיקרה על האב רמיא, אלא
דמדיוקא תפדה תפדה [בבב]
י"א, טו' [לפינן] [קדושין כט, א] פודה
את עצמו, י' אצל על ידי שליח או
על ידי בית דין לית לך, עכ"ל.

ובתשובה שהשיב ריב"ש על זה לא הוזכר שום דבר מזה, רק שהשיב
לו תירוץ אחר על נוסח על ולא לפדות בלמ"ד, ולמד רמ"א מזה
דכיון דלא סתם הריב"ש דבר זה שמע מינה דניחא ליה בכך. ובאמת

לפדותו זכאה גוונא, עכ"ד וע"ש שהאריך. וכן פסק מהרש"ל
והובא דברייה סעיף י"ד [אות ג' ד"ה אס] דיכול לפדותו על ידי שליח. ובספר מע"מ
שמת האב כשהוא קטן, דכל עוד שהוא קטן אינו בר חיובא בו'. ואין דבריו מוכרחים,
ועיין לקמן ס"ק כ':

הגהות רע"א

(שם סעיף י') ואין האב יבוא לפדות ע"י ידי שליח. בשער המלך [פרק ו'
מהלכות אישות סוף הל"ג] במתנה על מנת להחזיר בנו
פדיון והוא סוגיא ערוכה פרק קמא קדושין ו', ג', ואם אימא דאינו יכול לפדות
על ידי שליח ינמא דאף דלא החזיר המעות מהני, כיון דהמעשה אינו יכול לקיים
על ידי שליח תנאי בטל המעשה קיים, ע"ש שהניח ז"ל. וענ"ד לא קשה מדי,
דהא ודאי מה דקנינא לא לטיטה זו דאינו יכול לפדות על ידי שליח היינו
שהשליח יעשה מעשה הפדיון שאיננו לכהן בזה המעשה יהיה הבן פדוי, אצל
פשיטא דיכול להקנות להכהן המעות על ידי שליח והוא עצמו יאמר במעט אלו
שאינו מקנה לך על ידי השליח יהא בני פדוי, ואם כן במתנה על מנת להחזיר אין
התנאי על הפדיון דאם לא יחזיר לא יהיה פדוי, אלא דהתנאי על הקנאת המעות

אפשר על ידי שליח, והאב יאמר לכהן דמעט הללו

הוא יאמר לכהן דמעט הללו שהקניתי לך צעל מנת להחזיר יהא הבן פדוי:

באר היטב
אלו בתוך הסעודה אין מצרכין על השכר, מה שאין כן במקום שיש יין פודין
אחר זכר המוזיל:

ג"ליון מהש"ך
גרי"ש סימן כ"ט האומר לאשה הרי את מקודשת וכו' על מנת שמתחילה לי אינה
מקודשת, והרי י"ל דוקא בזמן הליך מנה על מנת שמתחילה ששדי התנאי בקנין
המנה, אצל כשהטיל התנאי בקדושין אחרי שהפקיעו החכמים הקדושין ממנהל הוי
תנאי סותר למעשה, ועיין שו"ע אה"ע סימן ל"ח סעיף ד' בהג"ה: [ג] [ש"ך]

בי"ק יאן ריבוא לפדות, ומכל מקום אס לתחילה אס אין דמק הא קיימא לן בכל
מקום [קדושין מה, א] מזה בו יומר מנשלומו, תשובה דבר שמואל אצוהו סימן רס"ו:

אוצר מפרשים
ק"ע"ה דאף בעל מנת הדין כן, אלא שמע מינה דמהני תנאי בפדיון הבן דאיאת על
ידי שליח. ומצאתי שהקשה כן בספר שער המלך בהלכות אישות [סוף פ"ג]. שוב
ראיתי שכתב על זה בספר הפלאה [במכות שם ד"ה גמרא מדר] דנתנת המעות קושטא
דיכול להיות על ידי שליח כדמוכח בבכורות (דף ג' נ"א), רק האמירה צריך לומר
בעצמו, ובדבר לא בעינן דיני תנאי, דמהאי טעמא מהני תנאי גבי נדרים ושבויות
ונזירות. ומיהו אשתו היכא דעשאה שליח בפירוש לפדות אפשר דמהני, אף על גב
דאי פדה מעצמה אינו פדוי וכל מקום דלא מהני לא משו שליח עלוה, אשתו שאני
כדי בעלה היא על כל פנים כשעשאה שליח בפירוש. ובספר ברכי יוסף [אות ב]
כתב בשם שו"ת דבר משה [ת"א י"ד סוף סימן טז] דאם פדה אשה בכור מנכסי בעלה
אינו פדוי וכשיבוא בעלה יפדנו בלא ברכה, אפשר דאיירי שלא עשאה שליח בפירוש
ומשום הכי לא אמר די אשה כיד בעלה, דלענין איסור לא אמרינן, כמו שכתב
הש"ך סימן רכ"ב [ס"ג]. ומיהו במנחות (דף צ"ג ע"ג) מצריך קרא למעט גבי
מטיכה שאין אשה שומעת בקרבן בעלה, ואי לאו הכי הוה אשה בכור מנכסי בעלה
לגבי מצוה דלא שייך בה. ועל כן נראה דעל כל פנים כשעשאה שליח בפירוש
אפשר דמהני. ואם פדה אחר כן בחירו בממונו, כתוב בספר מחנה אפרים הלכות
זכיה סימן ז' דמהני דיעבר אף שלא מדעתו, דלא בעינן בזה שליחות, כמו שכתב
הר"ן בפסחים [ג]. ב"ה וקשיא, אלא דלכתחילה צריך דעת בעלים שלא להפקיע
ממנו מצוה המוטלת עליו:

י"ג [פ"ז ב"ק] דהיינו שהשואף וכו'. עיין תשובתי חלק יו"ד סימן רצ"ד:

(תתם פופר מהר"ם)

י' (שם) ואין האב כו' אב"ע ע"י ידי שליח. כולם צועקים על הריב"ש שהרי שלוחו
כמו אדם כמותו. ולי נראה דפירוש ריב"ש על ידי שליח שנעשה מעצמו, דומיא
דבית דין שנעשו מעצמם דדעת מע"מ [בב"י מהודות בכורות פ"ח אות ט] שאין הבית
דין רשאי, וכן השליח כמו תורם שאינו שלו:

(ד"ה אברהם)

י"ג (פ"ז ב"ק) דהיינו שהשואף וכו'. עיין תשובתי חלק יו"ד סימן רצ"ד:

(תתם פופר מהר"ם)

י' (שם) ואין האב כו' אב"ע ע"י ידי שליח. כולם צועקים על הריב"ש שהרי שלוחו
כמו אדם כמותו. ולי נראה דפירוש ריב"ש על ידי שליח שנעשה מעצמו, דומיא
דבית דין שנעשו מעצמם דדעת מע"מ [בב"י מהודות בכורות פ"ח אות ט] שאין הבית
דין רשאי, וכן השליח כמו תורם שאינו שלו:

(ד"ה אברהם)

י"ג (פ"ז ב"ק) דהיינו שהשואף וכו'. עיין תשובתי חלק יו"ד סימן רצ"ד:

(תתם פופר מהר"ם)

קדושין דף כט

זהב

יורה דעה שה פדיון בכור

טורי

קב

הגהות והערות

מטבילין אותו דיש שליחות לקטן (בשיש) [בשאיין] קאת (חובו) [חובה], ע"ש. (כתבו) מדנקטו חובה קאת ולא נקטו סתם חובה משמע דכוונתם דכיון שלא מצינו שליחות לקטן רק בהך מילתא דמטבילין את גר קטן, על כרחך דוקא בהך גווהא דליאתא גבי גר שאין שום חוב בעולם, אבל אם יש אפילו קאת חוב, דלגבי גדול לא חשבינן ליה כיון דיש יותר גד לזכות, מכל מקום גבי קטן לא אמרינן

האב יכול לפדות (ש"י) על ידי (א"י) שליח (א"י) וגם אין בית דין פודין אותו בלא האב:

דיכול לעשות שליח אלא בזכות גמור בלי שום קאת חוב. מזה מבואר דמה שכתוב גדרים דחורם משלו על של חזירו דמהני לא מיירי מקטן, דהא מסקי התוספות כל שיש גד חובה לא הוה שליחות לקטן כלל, וזה קאי אחרות משל הקטן על פירות הקטן, ונקטו משום שמה הקטן רוצה להעדיף, דהיינו שיהיה חפץ ליתן עפי ממה שנתן אותו אחר משל הקטן בשבילו, שהמורה חזירה עליו טפי, ומשום הכי אין צמעה האחר כלום, ממילא כשעושה האחר תרומה משלו על הקטן דיש גם כן קאת חוב זה לקטן שהרי לקח ממנו המורה, דלוי היה ממתין עד שיגדיל היה מקיים המורה צדו וצמונו. אלא פשוט דלא מהני באמת חורם משלו על של חזירו אלא בגדול, ואו לא איכפת לן בהאי מילתא שלוקח ממנו זכות המורה דלוי אלא חוב קאת, אבל בקטן שאפילו חוב קאת פוסל כמו שכתבו התוספות, לא הוי שלוחו מכת וכן שלא צפניו, דקטן אפילו צפניו הוה כמו שלא צפניו. אם כן הוא הדין ממש בהך פדיון בכור יש לומר כן, דלא הוה זה האחר הפודה אותו כמו שלוחו כיון שצוה יש חוב קאת. והרב בעל הספר הנ"ל ראה דברי התוספות ולא היה אלא כמציץ מן החרכים, ולא דקדק יפה ללמוד מזה לנדון דידן שיש צו קאת חובה שזכרנו, והוא מפרש או דילמא כו' אף על גב דלגבי גדול אולינן דבר גד הראשון וזכות יחשב לו, מכל מקום לא יפטור מלקרוא גד חובה קאת. ועוד כתב בספר הנ"ל הרבה ראיות מהגמרא מפרק קמא דקדושין [נט, א], והמעייין שם בגמרא יראה שיש להוכיח להיפך, וע"ש. ועל כן נראה לי דכל זמן שהאב חי יכול לעשות שליח לפדות משלו במקומו, ומטעם זה אבי אביו אביו הרי הוא כאביו, ודברי השואל בתשובת ריב"ש אינם הלכה ולא מפיו אנו חיים, והריב"ש לא חש להשיב עליהם. וכן אחר יכול לתת משלו במקום האב ולפדות בכבור דהוה כשלוחו, וכמו שכתבתי בתורם משלו על של חזירו. אבל אם מת האב לא יפדה עד שיגדיל, וכן איתא במהרי"ל [הלכות פדיון הבן סימן תצב, ע"ש]:

הוא תמיה, דהא מצינו בפרק השואל [בבא מציעא נ, א] ובגדרים (דף ע"ב ע"ג) מצינו בכל התורה כולה שלוחו של אדם כמותו, וזמה יתמעט כאן שליח ששלוחו האב לפדות ונתן לו ממון לזה מה שמגיע לכהן, והנה כבר התעורר על זה בספר אחד נדפס מחדש ושמו זדה לדרך, וכתוב בו בפרשת צל [שמות יג, א] אף שהוא ז"ל תמה על זה שאומר כאן על ידי שליח מכת קושיא זאת, ומתוך כך נחית לפסוק שם

הלכה למעשה בכור שמת אביו קודם שלשים יום דיש כח ציד אבי אביו או ציד הצית דין לפדותו, והאריך שם בראיות, וכתב לבסוף שהעידו שכן פסק מהר"ר ליב מפראג ז"ל. והנה כי נכון הדבר לכל מורה לחפש בדעתו בגמרא ופוסקים אחר עיקרא דמילתא, על כן אמרתי בזה אשר לא אשא פני איש, והנראה לענ"ד אחר העיון אזכיר בזה, דמה שפסק שיכול האב לפדות על ידי שליח יפה כתב, [טז] שכן כתב הר"ן בפרק קמא דפסחים [ג, ב ד"ה וקשא] וז"ל, ויש מזה אחרת שאף על פי שמוטלת עליו אפשר להפטר ממנה על ידי אחר, כציעור חמץ ומילה ופדיון הבן ודומיהן, עכ"ל, הביאו בספר הנ"ל וכתב עוד בשם רש"ל [בבא מציעא טז, א] ים של שלמה קדושין פ"א סימן נד בשם ספר [מהר"ם] מעיל דקד וז"ל, אם האב אינו צעיר נראה דגם אדם אחר יכול לפדות הכבור דשלוחו של אדם כמותו, וגם יכול לזכות על ידי אחר לכהן, דוכין לאדם שלא צפניו [בבא מציעא יא, א]. וכתב רש"ל [ז] עמנו על זה דנראה לו שכל זמן שהאב צעיר אין אדם אחר יכול לפדות בלא ידיעת האב כו', ע"ש. ועל זה אשית ידי בעורת הש"י בסוף, [א] ותחילה אומר מה שפסק שצית דין יכולים לפדות הכבור כשמת אביו ולזכות להקטן [א] הממון של הפדיון לא נראה לי, וממה שהביא הספר הנ"ל ראה משם נראה לי איפכא, דהיינו מסוגיא דגדרים פרק אין בין המודר (דף ל"ו ע"ב) איבעיא להו התורם משלו על של חזירו צריך דעתו או לא, מי אמרינן כיון דזכות הוא לו (פירש הר"ן ד"ה איבעיא דוכין לו לאדם שלא צפניו ומסתמא הוה כשלוחו), או דלמא מזה דליה היא וניחא ליה למיעבדיה הלכך צריך להודיעו. ולא איפשטא, ופסק ביו"ד [סימן של סעיף לן] וכן הרמב"ם [מקומות ד, ב] דתרומתו תרומה ואינו צריך להודיעו. ומזה הביא ראה בעל הספר הנ"ל דהכי נמי גבי פדיון הבן יכול אחר לזכות ממנו, דזכות הוא לקטן, ולא נראה כלל אלא אדרבה מוכח להיפך, דהרי התוספות פרק קמא דכתובות (דף י"א ע"א סוף ד"ה מטבילין) צפשו דגר קטן

ביאור הגר"א

בבכורות מ"ח א' ב', ושם אישתעברו נכסי כו', ועיין שם כל הסוגיא ובקדושין כ"ט ב' ובתוספות שם [י"ה ואילן], וכי הפורע חובו של אחר אינו נפטר הלוה. אלא דלכתחלה יותר מצוה באב, וכמו מילה [סימן הדיסא]

באר היטב

(יא) שליח. והש"ך [ס"ק יא] כתב בשם כמה גדולי הפוסקים שפסקו להלכה שהאב יכול לפדות על ידי שליח, וכן הצית דין יכולים לפדותו אם עבר האב ולא פדלו או אם מת האב קודם שנפדה. ונמ"ו [ס"ק יא] כתב ונראה לי דכל זמן שהאב חי יכול לעשות שליח לפדות משלו במקומו, ומטעם זה אבי אביו הרי הוא כאביו, וכן אחר יכול לתת משלו במקום האב ולפדות הכבור דהוה כשלוחו, אבל אם מת האב לא יפדה עד שיגדיל, וכן איתא במהרי"ל, עכ"ל. (ובנקודות הכסף ס"ק א השיג באריכות על דבריו, ומסקנמו "דאם מת יטלין הצית דין לפדותו, וע"ש):

ושאר דברים שהאב חייב. וגם בריב"ש [שם] ליתא מזה כלום אלא בדברי השואל שם, וגם אינו מוכרח דבריו. ועיין ט"ז [סי' יא] וש"ך [סי' יא] (ע"ס):

פתיח תשובה

(טז) ע"י ידי שליח. עיין באר היטב [סי' יא] שהאחרונים חלקו על זה וכתבו דיכול לפדות על ידי שליח (וכן העלה בספר שער המלך סוף פרק ו' מהלכות אישות, והכריח זאת מדאיתא בתנאי, כדאיתא בפרק קמא דקדושין [ו, ב] ולעיל סעיף ח', דאם לא כן התנאי בטל משום דבעינן תנאי שאפשר לקיימו על ידי שליח, ע"ש. ועיין מה שכתבתי לעיל סימן רל"ד ס"ק (ב) [ד] ובסימן רל"ו ס"ק א') [ועיין בתשובת חתם סופר [שם] סימן רצ"ג ורצ"ד מבואר שם דמכל מקום אין רגילים לעשות על ידי שליח, דראוי לעשות זכר לכבודי מצרים דכתיב אני [שמות יב, יב] ולא השליח [תורה של פסח; ילקוט שמעוני פרשה בא רמז קצט], הדי נמי יש לפדות בעצמו טפי מבשאר מצות שמצוה גם כן יותר בו מבשלוחו,

ע"ש. ושם בסימן רצ"ז כתב דענין השליחות שנהלקו בו היינו שהשליח נותן ממון של עצמו, ואינו מוכה ממנו להאב אלא רוצה לפדות בנו של פלוני בממון עצמו בשליחות פלוני, ויהיה האב יוצא ידי חובת פדיון מטעם שלוחו כמותו, וכמי שמפרש מתבואת עצמו על כריו של פלוני, ובהא פשיטא להשואל שברב"ש [סימן קלא] דאינו נפדה על ידי שליח. אבל ממון שלוחו מבעלים לכהן אין זה פדיון על ידי שליח, אלא הגעת ממון על ידי שליח, ולכולי עלמא אין בכך כלום, והרבה שנו בזה, ע"ש עוד. וכיוצא בזה כתב גם כן הגאון מליא ז"ל בתשובת חמדת שלמה [י"ה] סימן ל"ב [טז], ודעתו דהעיקר כרמ"א ז"ל, ע"ש. [ועיין בדגול מרובה [איצ"ר מפרשים ס"ק יא] שכתב דכל זה כשממנה השליח אחר שלשים, אבל למנות שליח תוך שלשים שיפדנו בזמנו אינו נכון כו', ואף על פי כן אני אומר שהאב יעשה שליח אם רוצה לילך לדרכו ושוב השליח יכול לפדותו, אפילו אם נימא שהשליחות לא חל אז מכל מקום נעשה עתה שלוחו מטעם זכין לאדם שלא בפניו, דהא חזונו דניחא ליה כו', עכ"ד [ע"ש]. ועיין מה שכתבתי למעלה סימן [י"ה] [כא].] ועיין בתשובת פני אריה סימן מ"ד שכתב דכהן (או לוי, ואפשר דהוא הדין בעל כהנת הלוי) עיין בסעיף י"ח, מיהו יש לחלק) אינו יכול להיות שליח לכתחילה במקום האב לפדות את בנו, דכיון שהוא עצמו פטור מפדיון הבן אינו ראוי להיות שליח, דבמידי דלנפשיה לא חזי לא מצי למיעבד שליחותא לאחריני, אך בדיעבד אם כבר נפדה הכבור על ידי שליח כהן אפשר שאין צריך לחזור ולפדות עצמו כשיגדיל, ע"ש. [ועיין בתשובת חתם סופר [שם] סימן רצ"ו כתב מתחילה דאפשר יפסול לזכר לשליחות זו, ואמנם כהן פשוט דכשר לשליחות משום שהוא הוא שפודין עמו, והוה ליה כאיש ואשה ששניהם כשרין לשליחות הגט בין להלכה בין לקבלה [אה"ע סימן קמא סעיף לא], אף על פי שהאש אינו מתגרש והאשה אינה מגרשת מכל מקום תרויהו מקרו איתא בגירושין. רק מטעם אחר אינו בדין שיהיה הכהן שליח לפדות על ידי כהן אחר, שנראה כמחזיק בכהונת עצמו, כמו שכתוב [ז] בשליח ציבור כהן שלא יקרא אחר [עיין בארי"ח סימן קל"ה סעיף י"א בהגה]. ושוב כתב מכל מקום לדינא נראה

גליון מהרש"א

[י"ד] [ש"ס] י"א [ש"ך] כתב הר"ן בפרק קמא. ועיין מה שהקשה [י"ז] סע ד, א ד"ה ויחזקן דהא גם תרומה אפשר על ידי אחר ומכל מקום לא מנכתיבין ד-על.

ומיין דמרומה שאני שהשליח אינו נכנס לתרום אלא מדעת בעלים, ולא דמי למילה ופדיון שאחר יכול לטעורו שלא מדעתו:

הורפס מאתרא אוצר החכמה

שלחו ערוך השלם <מהדורת פריעדמאן> - יח יו"ד ט) ער - שלגן / קארן, יוסף בן אפרים {עמוד 173} (726077)

[ז] כ"כ בשם ים של שלמה [קדושין ס], אולם שם כתוב "ומכל מקום אינו נראה שיכול אחר לפדותו בלי רשות האב וכו", ע"ש: [יא] כ"ה בדפ"ר. ממהדורת אמ"ד תע"א הנוסח "להקפין": [לב] תוקן ע"פ חוספת שבת ואמרי בינה: [ג] תוקן ממהדורת אמ"ד מק"ג: [ד] נוסף בדפ"א: [ה] נדפס בתשובות רבינו יעקב מליא סימן כב: [ו] כן דעת רבינו אפרים שהובא בגמרא [סימן מקנא] ובמהרי"ל [מנילה רמז תתי]. אולם בהנהגה להלן פסקו כדבריו ואל דיכול לקרות כהן אחר:

קדושין דף כט

חידושי

סימן קכה – קל

הגר"ח

עז

קיים כיון דהוי הלואה ממילא צריך שתשטם, והגע עינך אם אחר הלואה יבא למחול לו זכות זה שלא תשטם שביעית הרי אין בידו, וא"כ אף כשהתנה שאל"כ לא תהא הלואה אין יכול להיות גם התנאי והמעשה קיים כיון דהוי הלואה ממילא משמט, וצ"ל ג"כ כמו"כ כיון דמעיקר הדין היה צריך להיות משמט דהא הוה תנאי שבממון ורק דאין מה שיקיים התנאי כשהתנה זאת אחר הלואה, אבל כשהתנה זאת על ההלואה עצמה שאל"כ אין כאן הלואה שוב יש כאן מה שיקיים את התנאי ושפיר הוי גם התנאי והמעשה קיים.

וכזה נבין פלוגת הרמב"ם והראב"ד דכפ"ט ה"י כ' הרמב"ם וז"ל המלוה את חברו והתנה עמו שלא תשמיטנו שביעית ה"ז נשטם שא"י לבטל דין השביעית. התנה עמו שלא ישמיט חוב זה ואפילו בשביעית תנאו קים שכל תנאי שבממון תנאו קיים ונמצא זה חייב עצמו בממון שלא חייבתו תורה שהוא חייב ע"כ, הרי דהרמב"ם מפרש דבאמת זה א"א שתהא הלואה ולא תשטם, ורק דהוא חוב חדש שמחייב עצמו. וצ"ל דחוב הוי כהקפת חנות וא"כ ה"ה הכא אף בעודה ארוסה לא מצי להתנות שיהא נשואין ולא ירשנה דבזה א"א מכיון דלא מהני סילוק בדשב"ל וע"כ הטעם חוקת משפט. ודין זה אינו אלא בנשואה שכבר הוא קרוב וראוי ליורשה, אבל בעודה ארוסה ליכא הך דינא וזה דלא ניהא ליה להרמב"ם בטעם הירושלמי נראה דע"כ הבבלי חולק, דהרי הירושלמי קאי אמתניתין וכדקאמר משנה כרשב"ג ומשנתינו הלא מיירי בארוסה וכדמוק לה ואפ"ה קאמר דלא מצי מסלק הרי דאף בעודה ארוסה ל"מ סילוק. אכן להרמב"ם אפ"ל דלא פליגי ורק דהירושלמי מיירי שלא התנה שאל"כ לא יחולו הנשואין. ומ"ה ל"מ הסילוק אף בעודה ארוסה, אבל להרמב"ם דלא ס"ל חילוק זה וע"כ דהבבלי והירושלמי פליגי, ולהבבלי מהני סילוק בדבר שלא בא לעולם.

קכח מ כ י ר ת ש ט ר ו ת

הראב"ד השיג על הרמב"ם פ"ו מה' מכירה ה"ב שכתב, דמכירת שטרות מדרבנן הוא דמהני, ולפיכך יכול למחול, והשיג הראב"ד וז"ל: א"א, לא מן השם הוא זה, אלא הלואה אומר ללוקח אני לא שעבדתי עצמי לך, עכ"ל ובפשיטות דהראב"ד סובר כשיטת הראשונים דמכירה חלה על שיעבוד נכסים, ולא על שיעבוד הגוף, ולפי"ז שיעבוד הגוף הרי נשאר אצל המלוה, דעל זה לא חלה המכירה, ומשו"ה יכול למחול השיעבוד הגוף דשלו הוא, כיון דלא חלה על זה המכירה, והשיעבוד נכסים ממילא נפקע, וזה שאמר הלואה אני לא שעבדתי עצמי לך, דהיינו ששיעבוד הגוף אינו שייך לך, והוי מדין ליכא ליה, ליכא ערב. עיין בר"ן ובראשונים באורך סברא זו.

ועוד נראה לומר בזה, דהנה כשמוכר המלוה השיעבוד, אין השיעבוד נשתנה בזה המכירה, שמקודם היה השיעבוד למלוה, וישתנה ויתחלף לשיעבוד של לוקח, אלא על השיעבוד שישנו למלוה על הלואה חל קנין הלוקח, שהוא קנוי עתה לו לגבותו, והשיעבוד גם עכשיו למלוה, ולכן שפיר יכול למחול.

קכט פ ר י ע ת ב ע " ח מ צ ו ה

גדול אחד שאל למ"ד פריעת בע"ח מצוה וכל החיוב הוא כמו סוכה ולולב ע"י כתובות פ"ו, וא"כ כמו בסוכה ולולב כתבו הראשונים דאינו מחויב לבזבז יותר מחומש א"כ ה"נ אי הוי רק בגדר מצוה לא יתחייב לבזבז יותר מחומש.

והשיב הגר"ח דגם אי פריעת בע"ח הוי רק בגדר מצוה מ"מ חלוק הוא משאר מצוות דבכל המצוות גם לאחר שקונה תפילין, ציצית או לולב, מיקרי שקונה מממון שלו ואם קנה ביותר מחומש א"כ בזבז ממון יותר מחומש. אבל מצות פריעת בע"ח אף אם הוא רק מצוה מ"מ לאחר שפורע ומקיים המצוה אמרינן שהחזיר ממון חבירו ולא בזבז ממון שלו.

קל ב ד י ן ס פ ק ב ה ר ת ק ד ם ל ש ע ר ל ב ן

בכתובות ובנזיר ספק בהרת קודם לשער לכן או שער לכן קודם וכו' טהור, מנ"ל ר"י אומר דכתיב לטהרו, ומקשה בתוס' דאיך יליף דר"י סובר דאזלינן בתר חזקת הגוף שאני הכא דכתיב קרא, ומתרץ דמקרא ילפינן דאזלינן בתר חזקת הגוף. והנה הרמב"ם פסק כרבנן דבספק בהרת טמא ובמומין אזיל בתר חזקת הגוף, ובגמ' משמע לפי ביאור התוס' דמה דאזיל ר"י בתר חזקת הגוף הוא מהקרא דלטהרו ותקשה להרמב"ם סוגית הגמ'. וקשה אמאי בספק נגעים אינו טמא ודאי משום ספק טומאה ברה"י, ונימא דהקרא דלטהרו אתי שלא יהא טמא ודאי משום הדין ספק טומאה ברה"י וילפינן דנשאר בספק ואוקמינן על חזקת הגוף לטהרו בודאי, ולפ"ז הא דמוקמינן על חזקת הגוף לא שייך להקרא, אך יקשה מסוגיא דנזיר א"ה דמקרא ילפינן אפילו נזקק לטומאה נמי, ומיירי כגון שהי' מצורע מוסגר וספק אם נחליטו או נטהרו מאותו הנגע, ואין שייך להעמיד בחזקת הגוף דהרי כבר הי' לו הנגע מקודם, וחזקת הגוף שייך רק כאופן התוס' כגון שהי' לו נגע אחד והלך ונשאר זה הנגע בספק ושייך שנעמידו על חזקת הגוף דאין זה נגע אף שהוא זקוק לטומאה משום נגע הקודם, אבל מלשון הגמ' נזקק לטומאה אינו משמע כציור התוס'.

והנה באמת בנגעים אין שייך הדין של ספק טומאה ברה"י דבנגעים כ"ז שהכהן לא טימא את הנגע עודנו בטהרתו ואין שייך על עצם הנגע הדין של ספק טומאה ברה"י דאינה חפצא של טומאה כעת, וספיקו של הכהן אם יטהרנו או יטמאנו הוא ככל ספיקא דדינא ואינו ספק טומאה ברה"י אבל באופן שנזקק לטומאה שכבר הי' מצורע מוסגר והספק להכהן אם יטהרנו או יחליטו ואז כבר יש בכאן ספק טומאה, ושייך הדין של ספק טומאה ברה"י, ע"כ.

תשמו

דברים יא עקב

אונקלוס

וַיִּצְהַרְךָ: טו וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדךָ לְבַהֲמֹתֶיךָ
 וְאִכְלֹת וְשָׁבַעְתָּ: טז הַשְּׁמֵרוֹ לָכֶם פֶּן־יִפְתָּה
 לְבַבְכֶם וְסָרְתֶם וְעַבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים
 וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: יז וְחָרָה אַף־יְהוָה בְּכֶם
 וְעָצַר אֶת־הַשָּׁמַיִם וְלֹא־יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה
 לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ וְאֲבָדְתֶם מְהֵרָה מֵעַל
 הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְהוָה נָתַן לָכֶם:
 יח וְשָׁמַתֶם אֶת־דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל־לְבַבְכֶם וְעַל־
 נַפְשְׁכֶם וְקִשְׁרְתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל־יַדְכֶם וְהָיוּ
 לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם: יט וְלִמְדַתֶּם אֹתָם
 אֶת־בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם בְּשִׁבְתְּכֶם בְּבֵיתְךָ

ומשחך: טו ואתן עשב בחקך
 לבעירך ותיכל ותשבע:
 טז אסתמרו לכוך דלמא יטעי
 לבכוך ותסטון ותפלחון לטעות
 עממיא ותסגדון להון: יז ויתקף
 רגזא דיי בכון ויחד ית שמיא
 ולא יהי מטרא וארעא לא תתן ית
 עלתה ותיבדון בפריע מעל
 ארעא טבתא דיי יהב לכוך:
 יח ותשוון ית פתגמי אלין על
 לבכוך ועל נפשכוך ותקטרון
 יתהון לאת על ידכוך ויהון
 לתפלין בין עיניכוך: יט ותלפון
 יתהון ית בניכוך למלא בהון
 במתבב ובמיתב ובמחבב בארמא
 ובמשפב ובמקימ: כ ותכתבון
 על מזוזין ותקבעון בספי ביתב
 ובתרעף: כא בדיל דיסגון יומיכוך
 ויומי בניכוך על ארעא די קים יי

ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך: כ וכתבתם על־מזוזות ביתך
 ובשערך: כא למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע

רש"י

אם זרע ישראל וגו' (ספרי טו): ונתתי עשב בשדך. שלא תנטרך להוליס למדבריות. דבר אחר, שמהיה גוזז תבואתך כל ימות הגשמים ומשליך לפני בהמתך, ואתה מונע ירך ממנה שלשים יום קודם לקציר ואינה פוחמת מדגנה (ספרי מג): ואכלת ושבעת. הרי זו זרחה אחרת, שמהא זרחה מלויה צפת בתוך המעים: (טו) ס"א ואכלת ושבעת] השמרו לכם. כיון שמהיו אוכלים ושזעים השמרו לכם שלא תזעטו, שאין אדם מורד בהקדוש ברוך הוא אלא מתוך שזיעה, שנאמר (לעיל ט יג) פן תאכל וטענת וקקך ולאנקד ירצין, מה הוא אומר אחריו (שם פסוק ד) וקם לצבך וטענת (ספרי מג): וסרתם. לפרוש מן התורה, ומתוך כך ועזבתם אלהים אחרים, שכיון שאלם פורש מן התורה הולך ומדבק בעבודת כוכבים. וכן דוד אומר (שמואל א' טו יט) פי גרשוני היום מהספספת צנחלת ה' לאמר לך עזל וגו', ומי אמר לו כך, אלא כיון שאני מגורש מלעסוק בתורה הריני קרוז לעבוד עבודת כוכבים (ספרי טו): אלהים אחרים.

זהם אחרים לעוזדיהם, לועק אליו ואינו עונהו, נמצא עשו לו כנכרי (טו): את יבוליה. אף מה שאתה מוזיל להי, כענין שנאמר (תני ח א) זרעם הרצה וקצא מעט (ספרי מג): ואבדתם מהרה. על כל שאר היסורין אגלה אחס מן האדמה שגרמה לכם לחטוא. משל למי ששלח בנו לזית המשמה, והיה יושב ומפקידו אל תאכל יותר מזרעך, שמצא נקי לזיתך, ולא השגית הצן ההוא, אכל ושמה יותר מזרעו, והקיא וטנף את כל בני המשמה, נטלוהו זידיו וזרגליו וזרקוהו אחורי פלטרין (טו): מהרה. איני נותן לכם ארכא. ואם תאמרו, והלא נתנה ארכא לדור המבול שנאמר (בראשית א) וקיו ימיו מלא וטענים טנה, דור המבול לא היה להם ממי ללמוד, ואתם יש לכם ממני ללמוד (ספרי טו): (יח) ושמתם את דברי. אף לאחר שמגלו היו מזויינים במצותי, הניחו תפילין, עשו מזוזות, כדי שלא יהיו לכם חדשים כשמתורו, וכן הוא אומר (יכמיה לא ט) הצניצי לך לניגים (ספרי מג): (יט-כא) לדבר בם. משעה שהצן יודע לדבר

שפתי חכמים הקצר

ג. מדבריות הוא מקום מרעה לבהמות, ולא מקום שממה כמו בכל מקום (ראה רא"ם). כד. שמיד שאכל שיעור אכילה ישבע, ולא יצטרך למלא בטנו, כי אז בהכרח יהא גופו כבד עליו (ב"ב). כה. מדקאמר סתם 'וסרתם' ולא פירש ממה, על כרחך לומר דהיינו מן התורה, כדכתיב (משלי כח ט) 'מסיר אונן משמוע תורה' (ב"ב). כז. כי 'יבולה' משמע מה שאתה מוביל ומביא, מענין 'יובילו שי למורא' (תהלים ע"ב)

כז. בלומר, ובשביל שאר חטאים שתסורו מתורת ה' תקיא הארץ מהר אתכם מקרבה, וכמו שכתוב גבי עריות באחרי ובקדושים (ויקרא יח כה, כ כב), כי היא גרמה לכם לחטוא, בשביל הטובה שהשפיעה לכם, על דרך 'וישמך ישרון ויבעט' (להלן לב טו) (בב"א). כח. 'שושמתם' נקשר עם 'ואבדתם', כלומר שאם לא תשמעו תגלו מעל האדמה, ואף שם במקום גלותכם אני מצוה אתכם שתתעסקו בכל המצוות שהן חובת

אונקלוס

לאֲבַהֲתִכּוֹן לְמַתָּן לְהוֹן כְּיוֹמֵי שְׁמִיָּא עַל אַרְעָא: כּב אַרִי אַם מִטְר תְּטָרוֹן יִתְּ כָּל תְּפַקְדָּתָא הָדָא דִּי אָנָּא מְפַקְדִּי יִתְּכּוֹן לְמַעֲבָדָה לְמַרְחָם יִתְּ יִי אֱלֹהֵיכּוֹן לְמַהֲרֵךְ בְּכָל אַרְחֵן דְּתַקְנֵן קְדָמוּהֵי וְלֹאֲתַקְרָבָא לְדַחֲלָתָהּ: כּג וְיִתְרֵךְ יִי יִתְּ כָּל עֲמֻמְיָא הָאֲלִין מִן קְדָמִיכּוֹן וְתִירְתּוֹן עֲמֻמִּין רַבְרַבִּין וְתַקִּיפִין מְנֻכּוֹן: כּד כָּל אֲתְרָא דִּי תִדְרֹךְ פָּרְסַת רְגֵלְכּוֹן בַּה דִּילְכּוֹן יְהִי מִן מִדְּבָרָא וְלִבְנֵן מִן נִהְרָא נִהְרָא פָּרְת וְעַד יָמָא מְעַרְבָּאָה יְהִי תְּחוּמְכּוֹן: כּה לֹא יִתְעַפֵּד אָנֹשׁ קְדָמִיכּוֹן דְּחִלְתְּכּוֹן וְאִימְתְּכּוֹן יִתּוֹן יִי אֱלֹהֵיכּוֹן עַל אִפִּי כָּל אַרְעָא דִּי תִדְרֹכּוֹן בַּה כְּמָא דִּי מַלְל לְכּוֹן:

תשמז

דברים יא עקב

יְהוָה לְאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל־הָאָרֶץ: ם שְׁבִיעֵי מִפְטִיר כִּב כִּי אִם־שָׁמֹר תִּשְׁמְרוּן אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוָה אֲתֶכֶם לַעֲשׂוֹתָהּ לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לָלֶכֶת בְּכָל־דְּרֹכָיו וְלִדְבַקְהֶבּוֹ: כּג וְהוֹרִישׁ יְהוָה אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִלְּפָנֵיכֶם וִירְשָׁתֶם גּוֹיִם גְּדֹלִים וְעֲצֻמִּים מִכֶּם: כּד כָּל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ כָּף־רַגְלֶכֶם בּוֹ לָכֶם יִהְיֶה מִן־הַמְּדַבֵּר וְהַלְבִּנּוֹן מִן־הַנְּהַר נִהַר־פָּרָת וְעַד הַיַּם הָאֲחֵרוֹן יִהְיֶה גְבֻלְכֶם: כּה לֹא־יִתְיַצֵּב אִישׁ בְּפָנֵיכֶם פְּחַדְכֶם וּמִוְרָאְכֶם יִתֵּן | יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּדְרֹכּוּ־בָּהּ כֹּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם: ם ם ם

קי"א פסוקים, אי"ק סימן, יעל"א סימן. ומפטירין ותאמר ציון, בישעיה פרק מ"ט:

רש"י

(כג) והוריש ה'. עשיתם מה שעליכם^כ אף אני אעשה מה שעלי (ספרי מט): ועצומים מכם. אחס גבורים והס גבורים מכס, שאס לא ישראל גבורים מה השבח הוא שמשבח את האמוריים לומר ועצומים מכס, אלא אחס גבורים משאר האומות והס גבורים מכס (ספרי ט): כה) לא יתיצב איש וגו'. אין לי אלא איש, אומה ומשפחה ואשה בכשפיה מנין, תלמוד לומר לא יתיצב מכל מקום, אס כן מה תלמוד לומר איש, אפילו כעוג מלך הצשן^כ (ספרי יג): פחדכם ומוראכם. והלא פחד הוא מורא, אלא פחדכם על הקרובים ומוראכם על הרחוקים (סע). 'פחד' לשון צעיתת פתאום, 'מורא' לשון דאגה מיימים רציסי^כ: כאשר דבר לכם. והיכן דבר, את אימתי אשלת לפניה וגו' (שמות כג טו) (ספרי טז)

חסלת פרשת עקב

שפתי חכמים הקצור

לה. דייק ממלת 'איש', כלומר, אפילו האיש המופלא בכוחו ובגבורתו לא יתיצב בפניכם, כל שכן אומה ומשפחה, ואשה בכשפיה (רא"ם). לה. וזה הוא ההבדל בין פחד למורא, כי פחד הוא לקרובים אשר יבוא עליהם פחד פתאום, ומורא הוא מרחוק פן יבוא אליו, אף כי לא יראנו עדיין (מנח"י). חסלת פרשת עקב

למדהו פורקה קנה לנו משה (לשון ג ד), שיהא זה למוד לצורו (סוכה מז). מכאן אמרו, כשהתינוק מתחיל לדבר רציו משיח עמו בלשון הקודש ומלמדו תורה, ואס לא עשה כן הרי הוא כאילו קוצרו, שנאמר ולמדתם אותם את צניכס לדבר צס וגו' למען ירצו ימיכס וימי צניכס. אס עשיתם כן, ירצו, ואס לאו, לא ירצו, שדברי תורה נרשין מכלל לאו הן ומכלל הן לאויס (ספרי יט): לרתת להם. 'לתת לכס' אין כתיב כאן, אלא לתת להם, מכאן מנינו למדים תחיית המתים מן התורה^כ (סע): כז) שמור תשמרון. אזהרת שמירות הרצה, להזהר צתלמודו שלא ישתכח (ספרי מט): ללכת בכל דרכיו. הוא רחוס ואתה תהא רחוס, הוא גומל חסדים ואתה גומל 'ס"א חגמולן חסדים^כ (ספרי מט): ולדבקה בו. אפשר לומר כן, והלא אש חקלה הוא (לעיל ד כז), אלא הדצק צתלמידים וצחכמיס^כ ומעלה אני עליך כאילו נדצקת צו (ספרי טז):

אונקלוס

דברים ו ואתחנן תשכט

היום על-לבבך: וּשְׁנַנְתָּם לְבַנְיָךָ וּדְבַרְתָּ בָם

בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך

ובקומך: ח וקשרתם לאות על-ידך והיו

למטפת בין עיניך: ט וכתבתם על-מזוזות

ביתך ובשעריך: ס ויהי פי-יביאך | יהוה

אלהיך אלה-ארץ אשר נשבע לאבתך

לאברהם ליצחק וליעקב לתת לך ערים

גדלות וטבת אשר לא-בנית: יא ובתים

מלאים בל-טוב אשר לא-מלאת וברת

חצובים אשר לא-חצבת פרמים וזיתים אשר

לא-נטעת ואכלת ושבעת: יב השמר לך פן

תשפח את-יהוה אשר הוציאך מארץ מצרים

מבית עבדים: יג את-יהוה אלהיך תירא ואתו תעבד ובשמו תשבע:

יד לא תלכון אחרי אלהים אחרים מאלהי העמים אשר סביבותיכם:

על לבך: ו ותננינן לבנך ותמלל
בהון במתבך בביתך ובמקחך
בארץ ובמשכבך ובמקימך:
ח ותקטננן לאת על ידך ויהון
לתפלין בין עינך: ט ותכתבנן על
מזוזין ותקבענן בספי ביתך
ובתרעך: ו יהי ארי יעלנך יי
אלהך לארעא די קים לאביתך
לאברהם ליצחק וליעקב למתן לך
קרין וברבן וטבן די לא בניתא:
יא ובתין מלן כל טוב די לא
מליתא וגבין פסילן די לא
פסלתא פרמין וזיתין די לא
נצבתא ותיכל ותשבע: יב אסתמר
לך דלמא תתנשי ית דחלתא דיי
די אפקך מארעא דמצרים מבית
עבדותא: יג ית יי אלהך תדחל
ויקדמוהי תפלח ובשמה תקים:
יד לא תהכון בתר טעות עממיא
מטעות עממיא די בסחרניכון:

רש"י

שכיבה וזמן קימה' (סג): ח וקשרתם לאות על ירך.
אלו מפלין שזרוע: והיו למטפת בין עיניך. אלו
תפלין שזראש, ועל שם מנין פרשיותיהם נקראו טוטפות,
'טו"ט' כחמפי שמים, 'פת' באפריקי שמים (סנהדרין ד: מנחום בא
ד:): ט מזוזות ביתך. מוחם כתיב, שאין לריך אלא [ס"א
עלן אחת]: ובשעריך. לרצות שערי חצרות ושערי מדינות
ושערי עיירות (זומא יא:). יא חצובים. לפי שהיה מקום
טרשין וסלעים נופל צו לשון חציעה: יב מבית עבדים.
כתרגומו מציית עבדוקא, ממקום שהייתם שם עבדים:
יג ובשמו תשבע. אס יש צך כל המדות הללו, שאתה
ירא את שמו ועוזד אותו, אז בשמו תשבע, שמתוך שאתה ירא
את שמו תהא זהיר בשבועתך, ואס לאו לא תשבע (מנחום ויקרא
ז:): יד מאלהי העמים אשר סביבותיכם. והוא הדן

(ו) ושננתם. לשון חדוד הוא, שיהיו מחודדים צפיק, שאס
ישאלך אדם דבר לא תהא לריך לגמגם צו אלא אמור לו מיד
(קדושין ג. ספרי ד:): לבניך. אלו המלמדיס, מצינו בכל מקום
שהתלמידים קרוים בניס, שנאמר (להלן ד' ב) צנים חקס לה'
אלהיקס. ואומר (מלכס ב' ג' א) צני הנציאים אשר ציית אל וכן
צחוקיהו שלמד תורה לכל ישראל קראס בניס, שנאמר (דברי
הימים ב' טו יא) צני עקה אל תשלו. וכשם שהתלמידים קרוים
בניס (שנאמר (להלן ד' ב) צנים חקס לה' אלהיקס), כך הרב קרוי
אב, שנאמר (מלכס ב' ג' ז) אבי אבי רבב ישראל וגו' (ספרי סס):
ודברת בם. שלא יהא עיקר דצורך אלא צס, עשס עיקר
ואל תעשס טפל (סג): ובשכבך. יכול אפילו שכב צחאי היום,
תלמוד לומר וצומך, יכול אפילו עמד צחאי הלילה, תלמוד
לומר צצמך צציתך וצצמך צדך, דרך ארץ דצרה תורה זמן

שפתי חכמים הקצר

'טוטפות' כאילו אמר שתי פעמים 'שמים', והיינו ארבע פרשיות (מנח"י,
אמ"ש שמות יג טז). יב רצוננו לומר, על פתח אחד אינו צריך רק
מזווה אחת, אבל אם יש לו הרבה פתחים, צריך לעשות מזווה לכל
פתח ופתח (מנח"י עפ"י אמ"ש). יג ויהיה 'עבדים' לשון 'עבדות', אבל
לא יתפרש מבית אשר היו שמה עבדים, כי לא היו עבדים לעבדים
(מנח"י עפ"י גר"א). יד אב"ל איננו מצות עשה להשבע בשמו, כי טוב
לאדם לנוס מן השבועה (ראה נדרים טז). ואם כן וא"ו ד"ובשמו' נוסף, גם

ז. מלשון 'חצי גבור שנונים' (תהלים קב ד) (רא"ם). ח. דאי בבנים ממש,
הא לעיל מיניה (פסוק ב) כתיב 'אתה ובנך ובן בנך', וכאן כתיב דווקא
'לבניך', אלא על כרחך אתלמידים מיירי קרא (מנח"י עפ"י דב"ט).
ט. דאם לא כן, 'ודברתם' היה לו לומר, דהיינו 'ודברת אותם' (מנח"י
עפ"י רא"ם). י. ויהיה 'בשכבך ובקומך' פירוש על 'בשבתך' וגו',
כאילו אמר 'בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ואימתי בשכבך ובקומך'
בזמן שכיבה ובזמן קימה, וזה שחרית וערבית (קצו"מ). יא. ויתפרש

ואחר שנים הרבה נדפס קובץ התורני היקר "מבקשי תורה" (גליון ל"ח דצ"ו ע"ב) והועתקו שם דברות הגאון המובהק רבי זליג ראובן בענגיס ז"ל ראב"ד ירושת"ו המוכאים בספר הר צבי (פרשת יתרו) שגם הוא עמד בעובדא דרב יצחק בר יהודה דלעיל מדוע לא הלך הוא בעצמו אלא שלח את אביו ומצות כיבוד אב ואם להיכן הלכה, וכה כתב: "מצות כיבוד אב ואם אינה אלא במאכל ובמשתה, אבל כשאינו נוגע למאכל ומשתה ליכא מצות כיבוד אב והן הם דברי הרשב"א יבמות (ו' ב') "והוסיף הגאון הנ"ל: "דבמורא אב ואם אף אם עובר על מורא אבל על מצות כיבוד אינו עובר, והיינו עובדא דרב יצחק שלא הלך בעצמו אלא שלח את אביו במקומו, ותימה איך יתכן שעבר רב יצחק על מצות כיבוד אב ואם ולא הלך, אלא על כרחך אמנם אינו עובר על מצות כיבוד אב ואם".

והנה הספר הנ"ל אינו תחת ידי, ויש לעיין בדברים בשרשן, אבל תמיה אני על

עצמי דאף דשיטת הרשב"א ז"ל כן וכנ"ל, מכל מקום מכלל מחלוקת גדולה לא יצאנו, והרי יש חולקים עיין תוספות יבמות שם, ורבים כתבו דכל שאינו עושה רצון אביו ואמו חשיב פסידא ועיין בביאור הגר"א ז"ל (יו"ד ס"ס ר"מ), וכבר האריכו בזה גאוני בתראי ועיין בארוכה לגר"פ פרלא ז"ל בביאור ספר המצוות דר"ס"ג (עשה ט' ד"ק ע"ד ואילך), ולגאון מהרא"ל צונץ ז"ל בספרו שו"ת משיבת נפש (סימן ט"ז אות ה'), ושו"ת אגודת אזוב (סימן ט"ז), ושו"ת יד אליהו רגולר (סימן מ'), ולשאר הגאון רבי יוסף חיים ז"ל בספרו שלו שו"ת תורה לשמה (סימן ר"פ, ושם סימן רס"ו, וסימן ע"ד) (וצ"ע), ושו"ת אמרי יושר ח"ב (סימן קס"ה), ולגאון רבי ברוך בער מקאמניץ ז"ל בספרו ברכת שמואל (בשיעורים למסכת יבמות), ועוד.

ואם כן לדידהו החולקים על הרשב"א ז"ל מאי איכא למימר וחזרה התמיהה למקומה, ולי נראה כאשר כתבנו, ובעזה"י עוד יתבאר היטב.

סימן לה.

בענין מעלת האמורא אביו

ביישוב לעולם, אמרה ליה במטותא מינך שבק לי רווחא פורתא, שבק לה לילי שכתות ולילי רביעיות, ותו חדא זמנא פגעה ביה באביו אמרה ליה אי לאו דמכרזי עלך ברקיע הזהרו בנחמני ובתורתו, הוה סכנתך, אמר לה אי חשיבנא ברקיע גזורני עלייכי שלא תעבורי ביישוב לעולם, והא קא חזינן דעברה – אמרי הני גזייתא נינהו" וכו', ועיין שם בפירוש רשב"ם ז"ל, ובספר טורי אבן חגיגה (ג' ב') עיין שם.

פסחים (ק"ב סע"ב): "תניא לא יצא יחידי בלילה, לא בלילי רביעיות ולא בלילי שכתות, מפני שאגרת בת מחלת היא ושמונה עשרה רבוא של מלאכי חבלה יוצאין, וכל אחד ואחד יש לו רשות לחבל בפני עצמו, מעיקרא הוו שכיחי כולי יומא, זמנא חדא פגעה ברכי חנינא בן דוסא, אמרה ליה אי לאו דמכרזן עלך ברקיע הזהרו בחנינא ובתורתו סכנתך, אמר לה אי חשיבנא ברקיע גזור אני עליך שלא תעבורי

קידושין (כ"ט ב'): "תנו רבנן הוא ללמוד ובנו ללמוד הוא קודם לבנו, רבי יהודה אומר אם בנו זריז וממולח ותלמודו מתקיים בידו בנו קודמו, כי הא דרב יעקב כריה דרב אחא בר יעקב שדריה אבוה לקמיה דאביי, כי אתא חזייה דלא הוה מיתרדין שמעתיה אמר ליה אנא עדיפא מינך תוב את דאיזיל אנא. שמע אביי דקא הוה אתי, הוה ההוא מזיק בי רבנן דאביי, דכי הוה עיילי בתרין אפילו ביממא הוה מיתזקי, אמר להו [אביי] לא ליתיב ליה [לרב אחא] אינש אושפיזא אפשר דמתרחיש ניסא. על בת בההוא בי רבנן אידמי ליה כתנינא דשבעה רישוותיה כל כריעה דכרע נתר חד רישיה, אמר להו למחר אי לא איתרחיש ניסא סכינתין", ועיין פירוש רש"י ז"ל ובספר שיטה לא נודע למי.

ונתעוררתי להבין בס"ד דאחר שראינו כמה היה אביי רב גובריה ונפיש חיליה טובא, ולקולו צייתי כל הנהו מלאכי, אם כן מדוע אביי הוזקק לכוחו דרב אחא בר יעקב, והלא אביי לבדו רב גובריה וברוח פיו ימית רשע, והיה יכול לגזור על המזיק ההוא שיסתלק משיבתו, וכדעביד אביי גבי ההיא וגונדא דילה מאה שמונים אלף מלאכי חבלה ששמעו לקול גזירת אביי ושלא עוברים יותר ביישוב.

ודוחק לומר דאביי אכן יכול היה לגזור עליהם לגרשם ולסלקם מן היישוב, אבל לא היה יכול לבטלם ולהמיתם, ובעובדא דההוא מזיק רצה אביי שיומת אותו מזיק, ולכן הוזקק לרב אחא בר יעקב שהוא לא רק יסלק המזיק אלא אף ימיתנו וצע"ע.

ובמו כן דוחק לומר דהתם היה עבור צורך הכלל, כל בית ישראל, ולכן שמעו לקול גזירת אביי, מה שאין כן בעובדא

דאביי שהצורך היה לפרט, ובפרט שגם שם היה צורך הכלל, כל בני ישיבת אביי, שהיו בישיבתו מאות לומדים, שהרי כאשר היו עוזבים הישיבה נשארו בה מאתיים תלמידים כאומרם בכתובות (ק"ו א'), ובזמן שלמדו בה מי יודע כמה היו בה, ודוק.

ואולי המעשה דאביי דקידושין היה לפני המעשה כאן בפסחים, ובזמן ההוא אביי לא ידע עדיין דנפיש חיליה להיות גזור ומגרש להנהו, ולכן לא גזר אז על ההוא מזיק, עד שההיא גילתה לו שמכריזים עליו בשמים, הזהרו בנחמני ובתורתו, אבל אין הכי נמי אם היה אביי גזור עליו היה ממיתו ולא היה צריך לכח דרב אחא, ועיין בה.

ועיין חולין (פ"ו א') דתמה תלמודא: "ומי נפל ליה [לרבי חייא] יאניבא בכיתניה, והאמר רבין בר אבא ואמרי לה אמר רבי אבין בר שבא משעלו בני הגולה [רבי חייא ובניו] לא החמיץ יינם ולא לקה פשתנם. [ומשני] כי מהניא זכותיהו אעלמא, אדידהו לא, כדרב יהודה אמר רב דאמר רב יהודה אמר רב בכל יום ויום בת קול יוצאת ואומרת כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני, ותנינא בני די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת", ובתלמוד ירושלמי מסכת מעשר שני (פ"ה ה"ה דל"ג ע"א): "כל טובות ונחמות הבאות לעולם בזכותן [של צדיקים] והן אינן נהנין מהן כלום, כגון מר זוטרא דמצלי על חרונין ומתעני ועל נפשיה לא מתעני", חזינן שכך דרכן של צדיקים ומינה נמי להנהגת אביי, ועיין.

כמו כן לפי מה שהבאתי בחיבורי כנסת יעקב (דף רט"ל) מספר המקנה לקידושין שם בשם רבינו האר"י ז"ל אתי שפיר, ועיין גם במכתבי הנדפס בראש ספר הנחמד יד מרדכי על מסכת סוכה (דף כ"ח) ע"ש.

**ועלו מושיעים בהר ציון כי ציון הוא בגמטרי' ששה הוריות
עד כי ישפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה כי תשוב
המלכות שהוא בחינת הוי' השביעית למלאות שם יעקב
ובשבע הכריעות הכניע מכת ז' כוחות הקדושה את ז' כוחות
הטומאה של עשו ולא נשאר אלא ניצוץ הקדוש שבו וזהו
עד אחיו שאתיו עם הכולל הוא בגימטרי' שם הוי' ואין
להאריך. ואתר זה מצאתי בסדר הדורות שכתב בשם בעל
עמוקות דז' כריעות אלו שעשה רב אחא בר יעקב הם כנגד
ז' השתחויות שעשה יעקב לעשיו ע"ש באות א' ושמתתי
שכוונתי לדבריו ז"ל:**

**ברש"י ד"ה הא לן והא להו וכו' נושא דהוי בלא
הירהור וכו'. נראה דטעמא דרש"י ז"ל
דלפירש"י ז"ל אתי שפיר הא דקאמר כבריייתא דלעולם ילמד
אדם תורה ואח"כ ישא אשה דהיינו לבני א"י שהם לומדי'
במקומם ואהא קאמר דאם אי אפשר לו בלא אשה מחמת
הרהור כדאיתא בי"ד סי' רמ"ו ישא אשה תחילה. אבל
לפיר'ת דמיירי בבני בבל שלומדי' חוץ למקומם א"כ איך
קאמר ואם א"א לו בלא אשה ישא אשה הא לשיטתו יש
בוה איסור יותר להניח אשתו וצ"ל שילמד במקומו וזה אינו
כמשמע מסתם לשון הברייתא דהוי ל"י למימר ילמד תורה
במקומו. ונראה דאתי שפיר לפמ"ש מהרש"א ז"ל בפי' ר"ת
שכתב שגם הם עניים היינו אפי' אם לומד בביתו בכבל
ילמד תורה תחלה דטעם דרחיים בצוארו שייך גם בביתו
א"כ שפיר יש לפרש הברייתא כולה כשהי' בביתו. ונראה
דזהו כוונת ר"ת שהוצרך בזה לפרש הברייתא ומ"מ הוצרך
ר"ת ז"ל לפרש ג"כ שמייירי ר"י בבני בבל שעולין לא"י ולא
מפרש דמיירי כולה שהם לומדים בביתם משום דאם כן לא
שייך שאמר ר' יוחנן הדין לתלמידיו מבבל לאותם שלומדי'
בביתם וכמ"ש התוספות בסוף דבריהם גבי על הארץ ועל
פירותי' דכיון לענין ברכה מברך לפי המנהג שהוא שם לא
שייך לומר דין על מי שהוא בביתם וכ"ש הכא לא שייך
שיאמר לתלמידיו שבאו ללמוד לפניו הדין לאותם אנשים
שהם בביתם לכך הוצרך לפרש ששייך נמי לתלמידיו שהם
לפניו. ומה שהקשו התוספות על רש"י ז"ל דאכתי איכא
הירהור כיון שהולכים ללמוד חוץ למקומם נראה דזה תלי'
בפלוגתת הרמב"ם ז"ל והטור בא"ח סי' ג' דמלשון רמב"ם
ז"ל משמע דבנשוי ליכא משום הירהור כולי האי. וכה"ג
כתבו התוספות ביומא דף י"ח דבנשוי לא תקיף יצרו כ"כ
אפי' כשהוא בעיר אחרת והטור שם שהשמיט אם הי' נשוי.
וכתב הט"ז דסבירא ליה דווקא כשאשתו עמו הוא כשיטת
התוספות בכאן. ולולי דבריהם ז"ל היה נראה לפרש ע"ד
שאמרו בכתובות דף קי"א כל הדר בא"י שרוי בלא עון והוא
ע"ד שכתב הרמב"ם ז"ל שאין הירהור עביר' מצוי אלא בלב
הפנוי מן החכמה וכיון שאמרו ^{חז"ל} דאורא דא"י מחכים
ואמרינן לקמן עשרה קבין חכמה ירדה לעולם תשעה נטלה
א"י מטרת את האדם מהירהור עביר' והיינו דקאמר הא לן
לבני א"י שיכול ללמוד בלא הירהור וק"ל:**

אליו ואז בוודאי הי' בטוח שיהרוג אותו (והיינו דאמר ר'
יעקב אחר שראה אותו מחמת ענוותנותו אי לאו דאתרחש
ניסא הי' מסוכן וכן מציינו גבי אברהם שאמר לו הקב"ה אל
תירא אברם אנכי מגן לך ופי' רש"י ז"ל שהי' מתיירא שמא
ניכו לו מזכותיו ואמר אל תירא דהיינו שהי' סבור שהי'
בדרך נס וכמו שאמרו חז"ל אל יעמוד אדם במקום סכנה
וכו' ואם נעשה לו נס מנכין לו מזכותיו ואמר לו הקב"ה
שאינן בזה ניכוי מפני שממילא נעשה זה בזכותו. וזהו שאמר
לו אנכי מגן לך) ועיין בחידושי תורה שהארכנו בזה ועיין
עוד במהרש"א ז"ל שכתב דז' רושיותן הוא כנגד ז' כוחות
הטומאה שהביא נחש לעולם וככל כריעה הכניע כח אחד
ע"ש ואפשר לפרש בזה הא דכתיב גבי יעקב וישתחוה ש"פ
עד גשתו עד אחיו וגו' וישקוהו ועיין ברש"י ז"ל שפירש
שבאותו שעה נשקו בכל לבו וחזר למוטב וידוע ששרו של
עשו הוא השטן והוא שורש נחש עם הכולל והוא נלחם
בתחילה עם יעקב והחזירו למוטב וברכו. כמו שכתבנו
בחידושינו בפסוק כי שרית וגו' וזה שאמר ראיתי פניך כראות
פני אלקים ותרצני ור"ל כמו שהכניע המלאך והחזירו למוטב
כן החזיר אותו לרצונו והכניע אותו בשבע כריעות כדאמר
בשמעתין וכן פירש"י ז"ל כיון שראה כל כריעות אלו וכו'
וההשתחויות הי' להתפלל לה' להכניע כל ז' כוחות הטומאה
וי"ל עד גשתו עד אחיו ע"ד שפירש"י ז"ל בפסוק באנו אל
אחיך אל עשו שאינו מתנהג עמך כאח אלא כעשו הרשע
וזה שאמר עד גשתו עד אחיו שבכח הכריעות ביטל ממנו
כח עשו ונעשה כאחיו ועיין מ"ש בחידושינו שבתחלה
כשנקרא יעקב הי' כח להנצל מן השטן כמ"ש בכתבי האר"י
ז"ל שני פעמים יעקב הוא בגימטרי' השטן והוא מועיל
להנצל מן השטן אבל שם ישראל הוא בגימטרי' יעקב ושטן
שהוא מועיל לשבר כוחו ולהחזירו למוטב ופירשנו בזה
מ"ש לא יקרא שמך עוד יעקב וגו' אף דשם יעקב נשאר
כדאמר סוף פ"ק דברכות מדמהדרי קרא ויאמר לו יעקב
יעקב אלא דאמר דא"צ להקרא לשמך עוד יעקב ר"ל שני
פעמים יעקב שהוא בגימטרי' השטן להנצל ממנו כנ"ל אלא
ישראל יהי' שמך שהוא בגימטרי' יעקב ושטן שהחזירו
למוטב כדקאמי' כי שרית וגו' וי"ל עוד רמז בוה שידוע
שיצחק בגימטרי' שמנה פעמים שם הוי'. ויעקב הוא גימטרי'
ז' פעמי' הוי' שקיבל מיצחק שבע כוחות בקדושה ועשו
שהיו בו שבע כוחות הטומאה ח' פעמים טמא הוא בגימטרי'
ש"נ נשאר מן שם עשו כ"ו והוא הניצוץ הקדוש שבו כמבואר
בכתבים שכח עשו הוא ניצוץ הקדוש שהי' בו ויש לפרש
שזה הענין שבע ברכות שבירך יצחק ליעקב. וברכה השביעית
הי' גביר לאחיך הוא בחינת המלכות כמו שפי' רש"י ז"ל
בפסוק הן גביר שמתיו לך וזה שאמר עשו הברכה אחת וגו'.
ואמר עוד הלא אצלת לי ברכה היינו הברכה השמינית שהוא
במנין שם יצחק מספר כ"ו יותר על שם יעקב וזהו שאמר
הכי קרא שמו יעקב וגו' שהוא רומז על מנין שבע ברכות
אלא שאמר והי' כאשר תריד כפי' רש"י ז"ל שיקחו ממנו
בחינת המלוכה אם יעברו בניו על התורה. וי"ל דהיינו דקאמר

ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו וגו' וירא כי לא יכול לו וגו' [לב, כה]. הנה שמעתי מפי כבוד אמ"ו הגאון זצללה"ה לפרש בדרך רמז מה שנאמר פרשת וישלה ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו וגו'

וירא כי לא יכול לו וגו' ויאמר אליו מה שמך ויאמר יעקב ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל. וגם בפרשה שאחר כך [שם לה, י] נאמר ויאמר לו

מכת"י תלמידים

תאמר. ועוד כשחזרו אמרו באנו אל אחיך אל עשיו, למה ליה למימר שבאו אליו, הוה ליה למימר תשובתו ובודאי ידעינן דבאו אליו. ואמר הגאון הנ"ל לתרץ. דרש"י פירש מלאכים ממש, ואיתא במפרשים דמלאכים אינן רשאים לילך לחו"ל, ומלאכי חו"ל אינן רשאים ליכנס לא"י, וא"כ יעקב שסבר דעשו הוא עדיין בשעיר שהוא בא"י לכאורה היה צריך לבי' שלוחים דהיינו מלאכי חו"ל שהיו עם יעקב הם צריכים ללכת עד א"י, ומשם יצאו שליחותם אל מלאכי ארץ ישראל. וזהו פירוש הפסוק ויצו אותם לאמור, דהיינו אותם מלאכי חו"ל, לאמר למלאכי א"י, כה תאמרון אותם למלאכי א"י. אבל עשו בא לקראתם והיה כבר בחו"ל א"כ לא היו צריכים לצאת אל מלאכי א"י כי מלאכי חו"ל באו בעצמם אל עשו. וזהו שאמרו באנו אל אחיך אל עשו, דהיינו אנחנו בעצמנו באנו דייקא. וק"ל.

[כת"י מישור, פ"ט 280]

[פנ"י בראשית לב, ג]

קמנתי מכל החסדים וכו' הצילני נא מיד אחי כי ירא אנכי אותו וכו' ואתה אמרת היטב איטיב עמך [לב, יא-ג]. דרך פשוט יוצא מזה מוסר גדול מן יעקב [אבינו] ע"ה אשר היה מובחר שבאבות, כאשר הקרא [בראשית כה, כז] מעיד עליו שהיה איש תם במצות ה' שהוא מקיים כל המצות, ולא חסר ממנו בעבודת ה' כלום, כמו שכתוב [שם כה, יא] וישכב במקום ההוא, באותו מקום שכב אבל י"ד שנים בבית עבר

לא שכב רק עסק בתורה [כ"ד סח, יא]. ובכל זאת כמה וכמה צרות שבאים עליו כאשר היה מתירא מעשיו וברח לבית לבן הרשע בבית עכו"ם, והיה בביתו, כאשר בן פ"ג שנה ולא ראה קרי כל ימיו [יכמות עו.], כאשר הקרא מעיד ראשית אוני [בראשית מט, ג]. וא"כ איש אשר אלה לו, יאמר קטנתי מכל החסדים. על אחת כמה וכמה מה נעשה אנחנו אזובי הקיר איך יכולנו לבטוח במעשים שלנו, ובמה יכולנו ליתן שבח והודאה למקום על הניסים וכל הטובות אשר עשה אתנו בכל עת ורגע.

אבל באמת צריכים לתרץ, וכי תעלה על דעתנו שיעקב ירא מעשיו הרשע, ובפרט כאשר אמר שה' אמר אליו היטב איטיב עמך, א"כ מה יש לו לפחד, ובודאי יקיים ה' את דברו אשר דיבר להציל אותו מהרשע הזה. אמנם באמת כן הוא, דאיתא בגמרא דפסחים [ג]. א"ל אבוא מה חזית א"ל עולם הפוך ראיתי עליונים למטה ותחתונים למעלה, א"ל... ואנן היכי התם, כי היכי דחשבינן הכא חשבינן התם. משמע אם חשוב בהאי עלמא חשוב נמי בעלמא הדין. ובחובת הלבבות הביא איפכא גבי מעשה דחסיד אחד שהיה מחרף אותו איש אחד ושמת, אמר בוודאי חשיבנא בעלמא דאתי. ואמר אמ"ו שלא קשיא אהדדי, דטעם הדבר על שאומר הבן קדיש על אביו בכל שנה [ביום היארצייט], אף שקיי"ל [שו"ע יו"ד סי' שעו ס"ד] אם בלה י"א חדש מפסיק מלומר קדיש שלא יעשה אביו רשע, דכשכלה השנים עשר חדש בא אביו לג"ע

אלקים שמך יעקב לא יקרא שמך עוד לשבר כח השטן שעולה שס"ד כמנין יעקב כי אם ישראל יהיה שמך. דהנה יע'ק'ב' יע'ק'ב' שעולה יחד ג"כ שס"ד. מצינו שהוזכר יעקב יעקב, והיינו כדי אמנם בהאבקו עם המלאך שהוא היה שר

מכת"י תלמידים

ולא צריך לומר קדיש עוד. וכאשר עבר השנה ובא יום שמת בו אביו צריך לומר עוד פעם קדיש, והלא אביו בגן עדן, דאם לא כן למה פסק מלומר קדיש.

ואמר אמ"ו דהטעם הוא זה, דלמעלה יש כמה מדרגות וכמה עולמות, ובכל עולם יש מדרגות במצות למעלה מחבירו, דהיינו בעולם שלמטה הימנו באים בני אדם המדקדקים במצות כגון מצות תפילין או שאר מצות, ובעולם למעלה הימנו באים אשר היותר זכים ומקיימים המצות תפילין או שאר מצות ביותר דקדוקים, וכל כת יש כמה וכמה עולמות על צד בני אדם המקיימים ביותר המצות. למשל הבני אדם שבאים בעולם אחד כשעובר שנה מגיעים לגדולה ביותר לבא בעולם אשר למעלה הימנו, ובשביל שלא היו מקיימים המצות ביותר דיקדוקים כמו שמקיימים בעולם אשר למעלה הימנו, כאשר כלו י"ב חדש מעולם התחתון יש גיהנם שבאים בני אדם לתוכן בשביל שלא קיים המצות כמו שהיה לו לקיים אותן בעולם. ובשביל כך כל י"ב חדש אומר הבן קדיש להעלות אביו מאותו הגיהנם, ולהביא אותו בעולם אשר למעלה הימנו. וא"כ אם אדם בעה"ז מקיים המצות כמו שמקיימים בעולם הראשון, ואח"כ נשתנה לטובה ומקיים את המצות ביותר כמו שמקיימים בעולם השני, אף שחשוב עבשיו יותר מכל מקום נגד עולם אשר בא עבשיו לא חשיב כמו בעולם הראשון.

וא"כ כך הדבר, שזה הצדיק על שהחריף אותו אדם אחד, אף שידע בעצמו שמעשיו היו טובים מימים הראשונים, ואעפ"כ החריף אותו אדם, מסתמא הגיע

למדרגה מעולה הימנו לבא בעולם שלמעלה הימנו, ובאותו עולם עדיין לא חשיבנא כל כך, ובשביל כך באת בעולם הזה במדרגה קטנה. וכיון שבעולם אשר בא עדיין לא נתגדל שמה [לכן ע"י שחירפו איש אחד ושמח, נתגדל גם באותו עולם, וזהו שאמר בוודאי חשיבנא בעלמא דאתין].

והנה גם הדבר הזה מצינו אצל יעקב. דמהיכא תיתא ירא יעקב מעשיו צדיק כמוהו ולא יבטח ח"ו בהבורא ב"ה. אלא כך הדבר הזה, כאשר הלך יעקב מבית לבן אל א"י הגיע למדרגה ביותר בעולם אשר למעלה, מעולם אשר היה בראשונה, ובאותו עולם לא קיים המצות כמו שצריך לקיים באותו עולם. ובשביל כך אמר קטונתי מכל החסדים, ופירש התרגום, זעירין זכוותי לפי המדרגה אשר בא עכשיו שמקיימים את המצות ביותר.

אמנם מנא ידע יעקב שעכשיו בא למעלה במדרגה גדולה הימנו, [י"ל] מאותו הדבר עצמו ידע, שהרגיש בעצמו שבאה עליו אימתה ופחד מעשיו, וידע בעצמו שגדול בטחונו בהשם יתברך ב"ה, ולא ידע באמת למה פחד כל כך הלא ה' אתו מה לו לפחד מרשע הזה, לפיכך כך אמר הקרא קטנתי מכל החסדים, פירוש כאשר פירש התרגום זעירין זכוותי, ע"כ התפלל הצילנו מיד אחי מיד עשיו, דאם לא כן דלא זעירין זכוותי כי ירא אנכי אותו פן יבא והכני אם על בנים, פירוש והרגשתי בעצמי שיראתי בלבבי ממנו, ובאמת ואתה אמרת היטב איטיב עמך, ולמה לי לירא ולפחוד כלל הימנו, אלא בוודאי הגיע למעלה למדרגה יתירה בעולם אשר למעלה הימנו ובאותו

פנים וישב חדשות טו

של אדום והוא השטן והכניע כחו, אזי אמר אליו לא יעקב יאמר עוד שמך ר"ל שני פעמים יעקב להכניע כח השטן כי אם ישראל יהיה שמך כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל, דר"ל שמילת ישראל שעולה תקמ"א, הוא לאות ולזכרון שהוכנע כח השטן, שמלת יעקב שעולה קפ"ב עם מלת שי"ט ש"ץ שעולה שנו"ט עולה יחד תקמ"א כמנין ישראל.

[כת"י וייס עמ' 285-286]

וישב עוד שמעתי מא"א מה שאמרו אחי יוסף ונשליכתו באתר הבורות [לז, כ], דמבואר בכתבי האר"י ז"ל דשריפה נתקן ע"י אברהם באור כשדים, הרג בעקידת יצחק, חנק ביעקב כשרדפו אליפו בנו של עשו לחנקו, וסקילה לא נתקן, לכן כתיב [שמות ח, כב] הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלונו. שהיו מתיראים מסקילה. וא"ש שאמרו ונשליכהו באתר

מכת"י תלמידים

העולם עדיין לא רבים זכוותי, וקטונתי מהחסדים ולפיכך הרגשתי אימה מעשיו, וע"כ ביקש שיצילו ה' מיד אחיו מיד עשיו. וע"כ בא המוסר מזה, אם יעקב היה אומר שנתקטן מעשים שלו, מה יעשו אנן יתמי דיתמי. בכל עת ורגע ישתדל כל איש יותר במצות ה' לזכות במדרגה ובעולם שלמעלה הימנו ודו"ק.

[כת"י מישור, פ"ד 192]

[מה ששמעתי דרך חיים תוכחת מוסר מפי אב"ד מ"ר הגאון מוהר"ר פנחס מפה פפ"ד] (ועיין פנים יפות עמ' קג קצת בסגנון אחר) (בענין הקדיש ליום היארצייט ראה פנ"י עמ' תתתל)

ממקומו ובא לשם, דלמא נעבד לאחר שעשה אברהם מזבח עליה. ויש לתרץ דהגמרא [ע"ז נג:] הקשה אי ארץ מוחזקת מאבותינו למה כתיב [זכריה יב, ג] ואשריהם תשרפון באש, הלא א"י לנו הוא ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו, וא"כ מתורץ נמי גבי יעקב דאף אם נעבד הר המוריה לע"ז אינו נאסר דא"י מוחזקת, רק דכל זה אי א"י שייך ליעקב ולא גזל הברכות מעשיו, אבל אם יש לערער על הברכות א"כ שייך לעשיו ולא יוכל לבנות מזבח. וא"ש דזוקא בבית אל שם יבנה מזבח ושם יודה על הברכות ודוק היטב.

[כת"י מישור, פ"ט 513]

[פנ"י בראשית כז, מד]

ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני

[לב, כז]. פירש"י הדא דכתיב [הושע יב, ה] וישר אל מלאך וכו' ויתחנן לו בית אל ימצאנו ושם ידבר עמו. ודקדק אדמ"ו הנ"ל למה אמר המלאך דייקא בבית אל ימצאנו ושם יודה על הברכות. ותירץ דהנה בירושלמי הקשה בע"ז [פא:] היאך נבנה ביהמ"ק על ההר והלא אין לך גבעה והר שלא נעבדה בו ע"ז וא"כ אסור לבנות עליו. ותירץ דעל פי [הדיבור] היה, והנה באברהם דבנה מזבח אין להקשות דלמא נעבד לע"ז כי גם שם על פי דיבור היה, כדכתיב לך לך אל ארץ המוריה [בראשית כב, ב] - שנעקר

כתיב וישלחתו מעמק חברון

י"ל הלשון מעמק חברון. כמה דתנינן התם [ברכות ט:] דזמן ק"ש היא זמן תמיד של שחר. ואמרינן ביומא [כת]. אמר להם צאו וראו אם הגיע זמן שחיטה והממונה אמר להם ברקאי. מתיא בן שמואל אומר האיר פני מורח עד שבחברון. ע"ש במשניות [פ"ג מ"א] דיומא. וא"כ י"ל דגם כאן שלח אותו יעקב בזמן ק"ש והיינו דאמר וישלחתו מעמק חברון. ובפ' ויגש כתיב [מו, כט] ויפול

מד בית וישלח ה ל ר י

והוא השיב לו דאין לו לחקור בזה בהיסטאריא ולראות מי ההולכת ומתגדלת, דגדולתו של יעקב לא יהיה כסדר הזה דלא ילך לאט רק דבסופו של עשו אז יולד יעקב בעולם וכמו שאה"כ ואח"כ יאל אחיו וידו אחות בעקב עשו, רמזו לו דבסופו של עשו אז יולד יעקב ועד סופו של עשו יהיה יעקב בחלית השפלות כמי שאינו כלל בעולם וא"כ לא שייך לומר מי הוא החופס אחריו דאינו כלל בעולם ורק בכתיבה הראהו מה שכתוב בפסוק, וזהו ע"ד מאמר הכתוב אם יולד גוי פעם אחת כי הרה גם ילדה זיון, דבזיון יהיה ההריון והלידה והגידול הכל ביחד. ולפי שישרו דבריו בעיניו השיב לו דרך לחות מעין תשובתו ואמר ראו דברים ישנים מפי זקן חדש, דכמו שהסביר לו דבישראל יהיה הלידה והגידול כאחת וגמלאו יהיה זקנים חדשים וע"כ קראו זקן חדש. וזהו שאמר לו הקב"ה בחלומו והיה זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה, אמר דלא יעלו נהדרגה רק כשיהיה בשפלות המדרגה כעפר הארץ ואז ופרצת ימה וקדמה, דכמו דבחורבנה היה נפילתה מאיגרא רמא לבירא עמיקתא וכמו שאה"כ השליך משמים ארץ חפארת ישראל כן יהיה עלייתם ממדרגה התחתונה לרום המעלה:

במדרש רבה אשא עיני אל ההרים מאין יבא עזרי. אמר אליעזר כשהלך ליקח לרבקה מה כתיב ביה ויקח העבד עשרה גמלים כו' ואני לא נוס אחד ולא זמיד אחד ואמר מה אנא מוביד סברי מצריי עזרי מעס ה' עושה שמים וארץ. דרש המדרש לחיבת עזרי לענין אשה כמו אעשה לו עזר כנגדו. וביאור דברי המדרש דמלמדנו גדול הצטחון של יעקב. דהנה זה בטבע האדם גם אם יהיה בוטח, שיחקור בשכלו באיזו אופן ישיג הדבר הנצרך לו. וכיון שנצרך לאיזו דבר ואין בידו מעות הגם כי לבו חזק בצטחון שבדאי יעזור לו ה' עכ"ל לבו חושב באיזו אופן ישיג הדבר אם הקב"ה יזמין לו ריוח או ימלא מציאה וכדומה לזה. ולכאורה אין בזה חסרון צטחון אחר שגם להסיבה אין לו שום דרך ומבוא שמהיה רק ה' יזמין לו. ורק דאח"כ חזר בו וחשב גם זאת לחסרון דלמה לי לצטוח שיזמין הסיבה שבזה אשיג העזר ואמר עזרי מעס ה' וגם בלא שום סיבה אשיג העזר:

לא יעשה כן במקומו לתת הצעירה לפני הבכירה. קינטר אותו ברמז כאומר אפשר במקומכם המנהג כן להקדים הצעיר לפני הבכור אבל במקומו לא יעשה כן:

פרשת וישלח

מיד אחי מיד עשו והיה סגוי לומר באומרו מיד אחי עשו. ויש לפרש הכוונה דיעקב צהודעו דעשו בא לקראתו הבין דלא ימלט מאחד משני האופנים, או דעשו ילחם עמו וירצה להורגו, או דיחרצה עמו וישב מאפו וישב עמו בשלום ואחזה כשני אחים. ומשני האופנים הללו נמי"רא יעקב, דגם טובתו ואהבתו של עשו רעה היחה אלל יעקב, ועל אלו שני האופנים

הצילני נא מיד אחי מיד עשו. יש להבין אחר כי לא היה לו רק אח אחד למה הוצרך לומר מיד עשו ובאמרו מיד אחי כבר מבואר בקשמו. ועיין בזהר על פסוק וז"ל מכאן מאן דלני נלומא דבעי לפרשא מיליה כדקא יאות כו' מיד אחי ואי תימא קרבין אחרנין סתם אחין איקרון מיד עשו נגין לפרשא מיליה כדקא יאות. אמנם אכתי יש להבין אמרו שני פעמים

בית

וישלה

הלוי

מה

אמר הכתוב ויירא יעקב מאד ויאר לו, דאמר
 ויירא על ספק שמא יהרגנו, ויאר לו על הספק
 שמא יתקרב לו. וזהו שביקש על הני שני
 אופנים הזילני נא מיד אחי מיד עשו שאיננו
 רוצה בו לא לאח ולא לעשו וביקש שיזילו משני
 ידים הללו. ונתקבלה תפלתו, דנתחילה היה
 בדעת עשו להרגו והקב"ה הזילו מידו ואח"כ
 כשנתרצה לו ביקש להיות עמו ביחד ואמר
 נסעה ונלכה ונלכה לנגדך ויהיו שניהם ביחד
 והוא דחה אותו בדברים וניצל גם כזה ממנו
 וכמו שאמר הכתוב וישב עשו ביום ההוא לדרכו
 שעירה, השמיענו הכתוב דבאוחו יום עלמו
 נפרד עשו ממנו והלך לדרכו ולא נתעבד אפילו
 יום אחד עמו וכבשקטו. וכבר ראיתי במפרשים
 שנתקשו על דברי הכתוב וישב עשו ביום ההוא
 לדרכו דמאי אשמועינן הפסוק דבאוחו יום שב
 לדרכו ולפי הג"ל מבואר היטב:

חילונים ולא שישקדו רק על התורה. וז"ל חנא
 דבי אליהו זוטא פרק י"ד עול אחיה העוה"ז
 ועוה"ב חזי ואני אטול עוה"ז ועוה"ב חזי.
 והכוונה שלא תהיה אחיה עוסק רק בתורה
 ומצוה רק תמעיט עבודתך ותניח ידך מאיזו
 מהמצוות הגורמים פירוד בין שנינו ועי"ז נחל
 עוה"ז וגם חזי עוה"ב כאומר די לך רק חזי
 עוה"ב ולא כולו, וזהו ממש כמאמר הלל'ים
 אנכי מסתפק בחתיכה קטנה של לויחן ולא
 אטריח להשיג חתיכה גדולה. וגם חזי אהנהג
 כן ואקבל קצת מן המצוות יהי גם לי חזי
 עוה"ב. ועל עוה"ז לא אמר חזי דידע דאם
 יחסר גם אחת מן המצוות כבר ישיג כל העוה"ז,
 וזהו נסעה ונלכה ונלכה לנגדך פירוש כמוך
 והדברים נוקבים ויורדים כו'. וזה הגלות השני
 שיהיה בסוף הגליות הוא נקרא בפרך גפה רך.
 ומזה הגלות נתיירא יעקב אבינו יותר מיראתו
 מן הראשון, כי טבע האדם עלול להכשל בו
 יותר מן הראשון וע"כ הקדימו בתפלתו ואמר
 הזילני נא מיד אחי ואח"כ אמר מיד עשו. יען
 כי בראשון אין בו רק שיעבוד גופני והשני הוא
 שיעבוד בשניהם ברוחני וגם בגופני, דהרי כל
 הטוב שיתן הוא רק להמוותר מהמצוות ונמצא
 מאבד נפשו ומי שלא יתפוך בהטובה ההיא ולא
 ירצה להתקרב ישאר במצב דוחקו כאשר
 מקודם ונמצא משתעבדים בשניהם. וזה הענין
 יהיה נמשך עד ביאת משיח צב"א:
ראפשר דעל כוונה זו רמזו חז"ל על פסוק
 (עובדיה א') אם תגביה כנשר ואם
 בין כוכבים שים קנך משם אורידך. ואמרו
 במדרש לע"ל עשו מתעטף בטליתו וצא וישב
 לו אלל יעקב ואומר לו אחי אחיה וזהו ואם בין
 כוכבים שים קנך ואין כוכבים אלל לדיקים שנא'
 דרך כוכב מיעקב, ויאמר לו יעקב אחי לא תהא
 כיוצא בי אחי דברך מות אחי קטבך שאול.
 גזירות שהיית גוזר עלי אם הייתי עושה אותם
 חזי מחייב לשמים ואם לא אעשה אותם אחיה
 הורג אותי, ודברי המדרש סתומים וחתומים.

והנה כל מעשי אבות הם סימן לזנים, דגם
 בגלותו של עשו יתנהג כן עם ישראל
 בשני האופנים כאשר רצה לעשות עם יעקב,
 דנתחלת הגלות יהיה גוזר גזירות רעות
 בשמדות ויסורים וילחם בהם וירצה לאבדם וה'
 ברחמיו לא יעזבם. ולבסוף יאמר כי רוצה לישב
 בשלוה עם יעקב וכוונתו דבזה ירחיק את
 ישראל מעבודת ה' וידיחם מאמונתם. וכמו
 דעשו אמר נסעה ונלכה ונלכה לנגדך ואיחא
 במדרש דעשו אמר לו שישתתף עמו בשני
 העולמות עוה"ב ועוה"ז. וביאור הדברים
 שאמר לו נסעה ונלכה ונלכה לנגדך דהיינו
 ששניהם יתקרבו זה אלל זה וכל אחד יוותר קצת
 ממנהגו הקדום עד שיתקרבו זה אלל זה.
 והכוונה של המדרש מבואר דהוא שלבסוף גם
 הם יקבלו עיקרים טובים מאמונת ישראל שהיו
 גם הם מאמינים בצורה יחיד ובתורה מן
 השמים וגמול ועונש וירלו דגם יעקב יוותר
 קצת מאח אשר לו ויניח קצת מעבודות הנוגע
 רק לעוה"ב רק יקח לו קצת מדרכי העולם
 וחלק בעוה"ז להתעסק בדרכים ודברים